

Sveriges
lantbruksuniversitet

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Område Arbetsvetenskap, Ekonomi och Miljöpsykologi

En terapiträdgård bortom Atlanten

En fallstudie om North Carolina Botaniska Terapiträdgård

A therapy Garden on the other side of the Atlantic

A Case Study of North Carolinas Botanical Therapy Garden

Av/By:

Linnéa Dickson

Självständigt arbete 15 hp

Natur, hälsa och trädgård, magisterprogram

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Alnarp, 2012

**EN TERAPITRÄDGÅRD BORTOM ATLANTEN
EN FALLSTUDIE OM NORTH CAROLINA BOTANISKA TERAPITRÄDGÅRD**

**A THERAPY GARDEN ON THE OTHER SIDE OF THE ATLANTIC
A CASE STUDY OF NORTH CAROLINAS BOTANICAL THERAPY GARDEN**

Av/By: Linnéa Dickson

Handledare: Anna Maria Palsdottir, SLU, Arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Examinator: Patrik Grahn, SLU, Arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: A1E

Kurstitel: Landskapsarkitekturens miljöpsykologi - Självständigt arbete

Kurskod: EX0616

Program/Utbildning: Natur, hälsa och trädgård, Magisterprogram

Ämne: Landskapsarkitektur

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsmånad och år: Maj 2012

Omslagsbild: Linnéa Dickson

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ - fakulteten, SLU

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

**Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Område Arbetsvetenskap, Ekonomi och Miljöpsykologi**

NYCKELORD

Amerikansk odlingsterapi, Horticulture Therapy, Terapiträdgård, Odlingstaktiviteter,
Odlingsterapeuter, Univeral Design, North Carolina Botanical Garden, Healing Garden Design.

FÖRORD

Resan till USA för att besöka North Carolinas Botaniska Trädgårds Odlingsterapeutiska Program blev möjlig tack vare ett stipendium från Alnarps Trädgårdsmannaförbund. Jag vill tacka min handledare Anna Maria Palsdottir som med entusiasm och tålamod har stöttat mig i detta arbete. Ett stort tack till Sally Haskett som har bjudit in mig i världen av amerikansk odlingsterapi och engagerat svarat på mina frågor om ämnet. Jag vill också tacka Nancy Easterling, Nilda Cosco, Robin Moore och Marie Hermansson för deras tid och information som de delat med sig av.

Jag vill även tacka min syster Jesse och hennes man Paul Clement för deras ”southern hospitality” och för att de tillsammans med min bror Derek DeShane, hans fru Amy och son Nicolas har stöttat och transporterat mig till de olika platserna jag behövde besöka under min resa. Ett sista tack till Kristofer Matti för den grafiska formgivningen och uthålligheten!

Jag hoppas att denna uppstats kommer att ge dig en inblick i vilka grundstenar som finns inom amerikansk odlingsterapi och hur de appliceras i terapiträdgården.

Linnéa Dickson

Ljungarum 2012

SAMMANFATTNING

Vad finns det för grundstenar inom den amerikanska odlingsterapin och hur används dessa i det odlingsterapeutiska programmet på North Carolinas Botaniska Trädgård? Jag ville få reda på svaren och bestämde mig för att åka över Atlanten och göra en fallstudie om NC Botaniska Terapiträdgård. Väl framme upptäckte jag genom litteraturen och människorna insatta i ämnet att det fanns ytterligare en designmetod som heter *Universal Design* inom den *amerikanska odlingsterapin* som jag inte kände till sedan tidigare. Resultatet av litteraturen och mitt platsbesök visar att det finns ett antal grundstenar inom den *amerikanska odlingsterapin* och *Universal Design* som används på det odlingsterapeutiska programmet på NC Botaniska Trädgårdar. Grundstenarna är följande: *Tillgänglighet*, *Tydlighet*, *Variation* och *Utveckling* och dessa påverkar designen av NC Botaniska Trädgårdens nya terapiträdgård. Denna resa har givit mig en inblick i vad den amerikanska odlingsterapin innebär och hur designen av NC Botaniska Trädgårdens nya terapiträdgård kan se ut.

SUMMARY

This is a thesis about my journey to the east coast of USA to visit North Carolinas Botanical Garden Horticulture Therapy Program and the Horticulture Therapy Garden. I got in contact with them over the Internet and they were in the middle of the construction of a new Therapy Garden and had drawings that I could take part of if I wanted to. I got really curious and decided that I wanted to learn more about *Horticulture Therapy* and the design of the new Therapy Garden. So I went across the Atlantic ocean and did a case study at North Carolinas Botanical Garden Horticulture Therapy Program. Once there I got to learn about *Universal Design* and its role in *Horticulture Therapy*. The result of my case study is that there are guidelines in *Horticulture Therapy* and *Universal Design* that is applied in the NC Botanical Garden Horticulture Therapy Garden. The four guidelines are as follows: *Accessibility*, *Legibility*, *Variation* and *Growth/Development*. This trip has shown me what Horticulture Therapy is about and how it applies on North Carolinas Botanical Horticulture Therapy Program and its facilities.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING

- 1.1 Dikt
- 1.2 Inledning

2. BAKGRUND

- 2.1 Naturen & Utemiljöns påverkan på människan
- 2.2 Restorativa miljöer
- 2.3 Healing Gardens - Läkande trädgårdar
- 2.4 Odlingsterapins historia
- 2.5 Vikten av att variera odlingsmöjligheterna

3. MÅL & SYFTE

4. BEGREPPSFÖRKLARING

5. MINA AVGRÄNSNINGAR

6. METOD

- 6.1 Triangulering
- 6.2 Litteraturstudier
- 6.3 Intervju
- 6.4 Observationer
- 6.5 Platsbesök
- 6.6 Textanalys av de olika teorierna och metoderna
- 6.7 Platsanalys

7. RESULTAT OCH DISKUSSION

- 7.1 North Carolinas Botanical Garden Horticulture Therapy Garden - Terapiträdgården
- 7.2 North Carolinas Botanical Garden, historia
- 7.3 North Carolinas Botanical Garden, idag
- 7.4 North Carolinas Botanical Garden Horticulture Therapy Program
- 7.5 Vad är amerikansk odlingsterapi?
- 7.6 Grundstenarna inom amerikansk odlingsterapi och Universal Design
- 7.7 Odlingsterapeutens roll
- 7.8 Odlingsaktiviteterna & Målgruppen
- 7.9 Planering av en terapiträdgård
- 7.10 Vikten av att variera odlingsmöjligheterna i en terapiträdgård
- 7.11 Universal design & dess riktlinjer för en lyckad terapiträdgård
- 7.12 Amerikanska odlingsterapeutiska riktlinjer för en lyckad terapiträdgård
- 7.13 Fallet: North Carolina Botanical Garden Horticulture Therapy Garden

8. METODDISKUSSION

- 8.1 Att samla material om North Carolinas Botanical Gardens terapiträdgårdar
- 8.2 Amerikansk odlingsterapi
- 8.3 Många metoder

9. SLUTSATS

10. REFERENSER

10.1 Tryckta källor

10.2 Elektroniska källor

10.3 Intervjuer

1. INLEDNING

1.1 Moder jord, vi är beroende av dig, vi får vår föda från din mark, från dina träd och från ditt hav. Du ger utan att kräva någonting tillbaka. Istället blir du styvmoderligt behandlad av oss, dina barn. Vi har glömt vad det faktiskt är du gör för oss, hur du föder oss, hur du får oss att orka en dag till. Tänk att vi hamnat så långt bort från det ursprungliga, från det som får oss att må bra. När ska vi lära oss, när ska vi förstå hur viktig du är för att vi ska hitta hem igen. Till vårt ursprung bortom all teknik och stress. Sakta men säkert börjar vår kännedom växa om vad du är och vad du gör och vad du behöver. Vi är alla en del av dig och vi behöver varandra för att överleva. Å kära moder jord, när ska beslutsfattarna förstå. Tills dess får du hålla ut ett litet tag till och kämpa på.

- Linnéa Dickson

1.2 För några år sedan deltog jag i kursen Trädgårdsterapi som Alnarps Rehabiliteringsträdgård håller. Kursen riktade sig till både den vita sektorn, det vill säga personer med vårdbakgrund och den gröna sektorn, människor med trädgård-, landskapsarkitektur och odlingsbakgrund. Tyvärr kände både jag och mina studiekamrater från den gröna sektorn att vi inte riktigt fick plats på utbildningen. Den var väldigt inriktad mot den vita sektorn, där trädgården bara användes som ett trevligt komplement till de terapeutiska övningarna. Det vi fick lära oss var att trädgården mer användes som en vacker plats, med olika rum för olika behov, än att man faktiskt brukade den genom odling och skötsel inom rehabiliteringen. Men det fanns en bok på listan av kurslitteratur som delats ut som hette Healing fields av S. Linden och J. Grut. Boken handlar om ett projekt i England där psykoterapi utfördes i ett koloniområde med flyktingar som utsatts för tortyr och organiserat våld i sina hemländer. Terapeuterna insåg snart att patienterna hade lättare att kommunicera det de kände när de kunde använda naturen och växterna som metaforer för hur de mådde och vad som var trasigt inombords. Boken fastnade i mig på något sätt och under flera år har jag tänkt på den. Där fann jag min plats i trädgårdsterapi. Jag kanske kan vara, förutom trädgårdsmästaren också den som assisterar i olika trädgårdsövningarna med patienterna!? När jag sedan sökte magisterprogrammet Natur, Hälsa & Trädgård på Alnarp fick jag genom de olika kurserna, föreläsarna, platsbesöken och litteraturen en djupare inblick i vad som krävs för en lyckad design av en rehabiliteringsträdgård och hur mycket den specifika målgruppen påverkar designen av trädgården, inte bara i Sverige utan även i Danmark. Min plats i trädgårdsterapisammanhang blev ännu tydligare, tack vare min bakgrund som trädgårdsingenjör med inriktning design.

– Jag kanske kan rita och designa rehabiliteringsträdgårdar?! tänkte jag för mig själv.

Men hur är det i USA? Jag är amerikansk medborgare men har aldrig levit i USA utan bara varit där under sommarloven under grundskoleåren och många semestrar som vuxen. Människor måste ju ha behovet av trädgårdsterapi även på andra sidan Atlanten. Det lilla jag har hört under min magisterutbildning är att trädgården tar mer praktisk plats i rehabiliteringen i USA. Därför vill jag lära mig mer om hur trädgårdsrehabiliteringen bedrivs och används i USA. Används trädgården kanske mer som ett redskap än i Sverige? Och vad är grundstenarna i horticulture therapy, d v s amerikansk odlingsterapi?

För att få svar började jag undersöka saken våren 2011 och kom i kontakt med olika organisationer och personer i North Carolina, en delstat på den nordamerikanska östkusten. Jag beslutade mig för att ta reda på mer och erhöll ett stipendium från Alnarps Trädgårdsmannaförbund för att kunna resa över Atlanten och se med egna ögon hur de arbetar med odlingsterapi och platsens design. Bland dem jag har kontaktat är Botaniska trädgården i North Carolina en plats som jag skulle vilja utforska. De har ett odlingsterapeutiskt program där som jag vill titta närmare på. De är också igång med att göra om deras terapiträdgård och sitter med ritningar på den nya designen. Detta ger mig en unik chans att vara med från början och undersöka deras arbetssätt och vilka teorier som påverkat dem i utformningen.

En bok i North Carolinas Botaniska trädgård - i skogen

2. BAKGRUND

2.1 NATUREN & UTEMILJÖNS PÅVERKAN PÅ MÄNNISKAN

En miljö kan antingen inge hopp eller stjåla hopp från en människa beroende på utformningen av den (Barns & Cooper Marcus 1999, s. 3). Men i en väl genomtänkt och utformad trädgård kan hopp inges samt möjligheten att "bara vara". Här kan det ske ett möte mellan människa och natur som har en läkande inverkan, pga att naturen inte ställer några krav. Den ger oss istället en frizon från vår tids högteknologiska samhälle där människan ska ständigt vara på topp och prestera sitt bästa (Simson & Straus 1998). Att vara ensam i naturen kan skapa en känsla av samhörighet med den och individen slipper undan konkurrensen med andra människor för en stund. Oftast anses säsongsförändringar i naturen eller trädgården vara en positiv sak men det kan också innebära en jobbig förändring för en människa i livskris. Det som ger vissa människor kraft i naturen, så som den intensiva gröna färgen i vegetationen en vårdag, kan verka tvärtom för en annan (Ottoosson 1997). Vanligtvis fyller människan sin miljö med musik, TV och Radio (Ottoosson 2006), bilarnas brus tystnar aldrig utanför fönstret eller så är där ett gammalt kylskåp som står och burrar i bakgrunden som gör att det aldrig någonsin är tyst. Oftast när en människa söker sig till naturen och kanske finner sig själv är det gärna i självvald ensamhet och i tysthet. Först då, när hen själv är tyst kan hen upptäcka alla ljuden i naturen (Ottoosson 2006). En bäck som porlar, en hackspetts knackande någonstans långt långt bort, löven som prasslar när man sätter sig ner och vindens lek i trädkronorna. Detta är trots allt ljud, men ljud som inte kräver någonting av oss. Dessutom kanske hen plötsligt hör sin egna röst där inom sig själv. Att ta sig ut och vandra i skogen eller sätta sig på en bergsknalle och blicka ut över fälten kan göras regelbundet för att återskapa denna tystnad fylld av naturliga ljud. Dessutom har olika naturtyper olika inverkan på oss människor. För en person kan stenar trigga igång känslor, medan skog och träd kan symbolisera "livets gång" för en annan. Detta blir så tydligt i en skog med åldrande eller döende träd täckta med frisk levande mossa, svampar och insekter. Kanske tittar ett nytt litet hjärtblad upp ur den mulliga jorden och blinkar mot dig. Det finns ingen tid i skogen, bara årstider...och detta kan skapa ett lugn hos människan. Skogen och träden har mänskliga proportioner om man jämför med t.ex. fjällen eller havet. Men de i sin tur, öar, hav och fjäll uttrycker en känsla av ursprunglighet och rörelse. Och detta kan vi själva komma i närheten av bara genom att vistas i naturen. I naturen mår människan bra eftersom hen får kontakt med någonting annat (Ottoosson 2006). Det är många sinnen som aktiveras av att vara i en naturlig miljö. Behovet av den sortens grönområde skiljer sig beroende på brukarens psykiska tillstånd. Hjärnan läser av sin omgivning med hjälp av sinnena och all information både tolkas och värderas känslomässigt och intellektuellt. Därför kan det behövas olika typer av naturområden (Grahn & Ottoosson 2010 s. 62). När man hamnat i en livskris eller någon form av traumatisk händelse så söker man omedvetet efter en trygg plats där man kan börja den svåra processen av att komma tillbaka. Denna lugna och trygga plats kan erbjuda dig enkla upplevelser och kräver ingenting av dig (Grahn & Ottoosson 2010) och som nämndes tidigare kan denna plats vara en väl genomtänkt och utformad trädgård, en terapiträdgård där odlingsaktiviteter blir en del av processen att hitta tillbaka.

2.2 RESTORATIVA MILJÖER

Den första teorin kommer från miljöpsykologerna Rachel och Stephen Kaplan och Robert L. Ryan. Deras teorier grundar sig i att människor har både riktad och spontan uppmärksamhet och att en utemiljö kan påverka uppmärksamheten hos människan på olika sätt. Hur mycket information kan hen ta in och vilken sorts information tar hen in. **Den riktade uppmärksamheten** är den planerade, det man uppfattar direkt när man kommer till en plats, dvs hur mycket man förstår av miljön. Den riktade uppmärksamheten använder vi människor för att sortera informationen som vi blir serverade och vi har lättare att urskilja informationen i en sammanhängande och välordnad miljö (Kaplan et al 1998). Vilken information är viktigast på platsen? Den riktade uppmärksamheten kan

sålla bort information som är onödig för tillfället. Men det är energikrävande att sortera i all den information som vi utsätts för och måste vi sortera för mycket, för ofta blir vi utmattade till slut. I vårt moderna samhälle som är fyllt till bristningsgränsen med information är det viktigt för oss att återhämta oss regelbundet drän detta (Grahn & Ottosson 2010). Dessutom påverkas människan av hur pass läsbar miljön är. Miljön blir läsbar genom att platsen erbjuder riktmärken, till exempel byggnader eller träd som urskiljer sig från mängden på platsen. Då blir det lättare att orientera sig när det finns t.ex. ett vattentorn som visar hur man rör sig på platsen (Kaplan et al 1998, s. 14). **Den spontana uppmärksamheten** handlar mer om att undersöka och upptäcka en miljö. Den kallas också den icke viljestyrda uppmärksamheten och är indelad i *hard fascination* och *soft fascination*. *Hard* eller hård fascination kan vara när vår uppmärksamhet fångas upp av det som händer omkring oss t.ex. en fara. En geting flyger mot dig eller en bil som tutar på dig när du går över gatan. Vi måste reagera och handla där och då. *Soft* eller mjuk fascination är då vår uppmärksamhet fångas upp av en händelse eller ett ljud men kräver ingenting av dig. Det är i dessa situationer som vi kan "bara vara" och låta saker passera. Så, för mycket information på en och samma plats blir överväldigande för människan. Men finns det för lite element på en plats blir den inte tillräckligt stimulerande. Platser kräver en viss form av mystik för att verka stimulerande. Så vad gör en plats mer mystisk? Genom att väcka önskan om att utforska en plats ökar chansen till mystiken, att vi upptäcker mer under vår promenad. Att kunna ana föremål och platser längre bort (Kaplan et al 1998, s. 43). Att de inte är dolda bakom hörn eller kullar. Människan återhämtar sig bäst genom att vistas i miljöer där inga krav ställs på en. Där vi inte behöver ta snabba beslut, där inga störande ljud distraherar dig och du kan vara i fred. Detta är en restorativ miljö. Paret Kaplan mäter den restorativa miljön genom ledorden: *Being away*, *Extent*, *Fascination* och *Compability*. Med *being away* menar de att kunna återhämta sig genom att känna att man är någon helt annanstans än där utmaningarna sker. *Extent* innebär att platsen är tillräckligt stor så att det finns utrymme för att återhämta sig. *Fascination* är en miljö (oftast naturen) som är tillräckligt lummig och mjuk för att man ska kunna återhämta sig, att den stimulerar människan indirekt. Och till sist har vi *compability* som betyder hur väl personen passar in i omgivningen? Att vara i naturen och kunna hänge sig åt den totalt med inget som stör eller göra upp en brasa kan vara aktiviteter som har hög *compability* (Kaplan et al 1998, s. 18-21). Är miljön väl genomtänkt med förestående beskrivningar kan detta alltså öka människans välbefinnande.

2.3 HEALING GARDENS - LÄKANDE TRÄDGÅRDAR

Ofta används termen healing gardens - läkande trädgårdar när man vill beskriva en trädgård som främjar välbefinnande. Den kan vara både utomhus och inomhus (Barnes & Cooper Marcus 1999). En viktig aspekt är att man ska kunna uppleva trädgården i sin helhet och att trädgården är omringad av någon form av vägg. Den kan vara av sten, vegetation eller träplank för att skapa en känsla av avskildhet. Den bör också vara till stor del av vegetation som är växande och full med liv och förmedlar en känsla av hopp för brukaren med dess säsongsväxlingar. Alla ens sinnen aktiveras tack vare en ständig variation. Den läkande trädgården är på så sätt en unik plats där alla sinnen får ta plats; lukt, smak, doft, hörsel och synen blir aktiva. Kroppen känner av temperaturen, musklernas aktivering och det sensoriska i mjuka blommor och blad. Den läkande trädgården är en plats för passivitet och eftertanke, men den bör också kunna kommunicera med alla sina brukare (Stigsdotter & Grahn 2002). En lyckad läkande trädgård är den där designern gjort research om vad brukarna har för behov av trädgården (Barnes & Cooper Marcus 1999).

2.4 ODLINGSTERAPINS HISTORIA

Föregångaren till dagens västerländska terapiträdgårdar skapades under medeltidens Europa då kloster tog hand om både psykiskt och fysiskt sjuka och gamla. Trädgården bestod ofta av en grönskande innergård där det fanns möjlighet att både sitta i solen eller i skuggan efter behov. En kombination av örter och munkarnas böner var i centrum för vården av patienten. Under 1400- och 1500-talet gick man från att vara patient på kloster till att vara patient på sjukhus. Här någonstans slutade man använda trädgården som en del av tillfrisknandet. Det var flera orsaker till detta, dels var det flera pestepidemier som härjade, skördar som slog fel och gjorde att människorna flydde in till städerna. De sjukanläggningar som fanns nu blev snabbt överbefolkade och man behövde all plats man kunde få till sjuksängar. Alltså försvann trädgården. Det började också byggas nya typer av sjukhus med långa salar där det gick att se prästen från sin sjukbädd när det var mässa (Barnes & Cooper Marcus 1999, s. 10). Men vissa sjukhus bevarade trädgården, ett av dem heter Les Invalides och ligger i Paris. En tysk hortikulturell teoretiker vid namn Christian Cay Lorenz Hirschfeld menade att vegetation i närheten av ett sjukhus var någonting som fick patienterna att tillfriskna snabbare (Barnes & Cooper Marcus 1999, s. 11).

” Sjukhuset bör ligga öppet och ej omringat av höga murar. Trädgården bör vara i direkt anslutning till sjukhuset för att kunna locka ut patienterna på en promenad. Gångar kantade med blomrabatter, bänkar och stolar gör att patienterna vill röra på sig. En trädgård gör att man glömmer sin sjukdom och oro för ett slag. Det bör finnas vatten, gräsmattor och växter med stärkande doft”

- Christian Cay Lorenz Hirschfield
(Warner 1995)

Under 1700- och 1800-talet, Romantikens era, fanns den vetenskapliga kunskapen om mediciner. Människan visste nu hur infektioner spred sig och vikten av god hygien uppmärksammades likaså frisk luft och bra ventilation. Nu byggdes sjukhusen med paviljonger där prunkande grönska fanns i uterummen mellan huskropparna (Barnes & Cooper Marcus 1999, s. 12). Här kunde patienterna få arbeta både med horti- och agrikulturella sysslor (Kavanagh 2011). Romantikens människor sneglade tillbaka på gamla kunskaper om hur helande naturen en gång varit och det blev självklart att få vistas utomhus som patient. Under 1800-talet började man använda sig av sjukhusbäddar med hjul på så att patienterna kunde rullas ut i solen och den friska luften som man då trodde var läkande (Barnes & Cooper Marcus 1999, s. 12). Detta var speciellt populär ordination till patienter med tuberkulos. Vid den här tiden under sekelskiftet lät man psykiskt sjuka patienter arbeta i trädgården på sjukhusen. Avskärmande växtlighet som skyddade mot omvärldens blickar gjorde att de kunde känna sig trygga utomhus (Barnes & Cooper Marcus 1999, s. 13). Men under 1900-talet gick utvecklingen som bekant i en rasande fart och effektivitet och vinst blir ledorden. Trädgårdarna fungerade inte i denna effektiva nybyggda sjukhusvärld med hissar och tillgänglighetskrav (Warner 1995). Men det fanns fortfarande sjukhus som behöll sina trädgårdar och det var mentalsjukhusen i bl. a. USA och Storbritannien. Efter både första- och andra världskriget blev det dessutom populärt att låta trädgårdsarbetet bli en del av rehabiliteringen för krigsveteranerna i ovan nämnda länder. Odlingsterapi blev plötsligt någonting som användes i rehabiliteringen av både veteraner, psykiskt sjuka och gamla och efter andra världskriget byggdes det även speciella faciliteter för just detta (Barnes & Cooper Marcus 1999, s. 14) och trädgårdsföreningar i USA skänkte växter till sjukhusen som patienterna kunde arbeta med (Relf, P. D. 1992). Sedan andra världskriget har amerikansk odlingsterapi utvecklats och behandlar nu patienter med olika sjukdomar så som funktionsnedsättning, mental ohälsa och Alzheimers (Tuscon Botanical Garden). Under 1980-talet började man även behandla patienter med AIDS och cancer i terapiträdgårdar (Barnes & Cooper Marcus 1999), som kan finnas på alla möjliga platser, såsom botaniska trädgårdar, sjukhus, vårdboenden och skolor (American Horticulture Therapy Association, c)

2.5 VIKTIGA ELEMENT I EN ODLINGSTERAPEUTISK TRÄDGÅRD

En odlingsterapeutisk trädgård ska erbjuda möjligheter för inspiration av olika aktiviteter för terapeuten och variation för deltagaren i form av stimuli för alla sinnen. Den ska vara uppbyggd på olika levande material som förändras efter hand som de växer, härdas under säsonger och omgivning (Stigsdotter & Grahn 2002). En terapiträdgård kan vara fylld med olika odlingsmöjligheter och attribut men det finns några viktiga element att ha med för att möta deltagarens olika mål. Dessa mål kan t.ex. vara att förbättra motoriken, intellektet och välbefinnandet hos deltagaren (Simson & Straus 1998). En annan viktig aspekt är att veta vem som är mottagaren, dvs brukaren av terapiträdgården (Stigsdotter & Grahn 2002). Det är därför viktigt att göra research innan en terapiträdgård ska anläggas (Barnes & Cooper Marcus 1999). Syftet är att deltagarna ska kunna arbeta och interagera med så mycket växtmaterial som möjligt när de vistas i terapiträdgården men också kunna passivt följa med och njuta av miljön. Några av punkterna som man bör arbeta efter är att kunna erbjuda behandling genom odlingsaktiviteter på olika höjdnivåer, på en liten eller stor yta, i grupper eller individuellt (Simson & Straus 1998). Med dessa odlingsaktiviteter kan deltagarnas självförtroende stärkas genom att de lär sig nya färdigheter och får bättre förståelse genom odling- och trädgårdsaktiviteter. Att betona trädgårdens restaurativa miljöer för att uppnå välbefinnandet hos deltagaren är också viktigt och till sist bör trädgården vara vacker och njutbar för både besökare och personal (Simson & Straus 1998).

3. MÅL & SYFTE

Mitt mål var att ta reda på vilka grundstenar som finns inom den amerikanska odlingsterapin och hur de används in North Carolinas Botaniska Trädgårds odlingsterapeutiska program och design av deras nya terapiträdgård.

Mitt syfte var att resa över Atlanten för att studera North Carolinas Botaniska Terapiträdgård och dess design samt de odlingsterapeutiska aktiviteterna som programmet erbjuder.

FRÅGESTÄLLNING:

- 1. Vilka är grundstenarna i den amerikanska odlingsterapin och hur används dessa i North Carolinas Botaniska Trädgårds odlingsterapeutiska program?*
- 2. Hur appliceras dessa grundstenar i designen av terapiträdgården i North Carolinas Botaniska Trädgård?*

4. BEGREPPSFÖRKLARING

Odlingsterapi och *odlingsaktiviteter* beskriver den amerikanska termen *Horticulture Therapy*. *Odlingsterapeuten* beskriver yrket *Horticulture Therapist*. Och *terapiträdgården* använder jag för att beskriva en *Horticulture Therapy Garden*. Jag kommer även att använda förkortningen *NCBG* som står för *North Carolinas Botanical Garden*.

5. MINA AVGRÄNSNINGAR

Jag kommer till största delen att behandla North Carolina Botaniska Trädgård och deras odlingsterapeutiska program eftersom det är den trädgården jag har studerat. Men jag kommer även att nämna andra trädgårdar som ingår i North Carolinas Botaniska Trädgårds olika program. Den ekonomiska delen av att driva en terapiträdgård är mycket viktig och intressant men jag kommer endast beröra den något i denna uppstats. Likaså historiken om den amerikanska odlingsterapin. Jag har även valt att utelämna en genomgång av de olika deltagarnas sjukdomsbild och symptom av samma orsak.

6. METOD

I denna fallstudie har många olika typer av metoder använts för insamlandet av materialet som min uppsats baserar sig på. För att samla in materialet åkte jag till North Carolina i USA för att studera North Carolinas Botaniska Trädgårds odlingsterapeutiska program och träffa terapiträdgårdens skapare och brukare. Genom intervjuer, litteraturstudier, observationer och deltagande ville jag få en tydligare bild av den amerikanska odlingsterapins grundstenar samt få en närmare förståelse för utformningen av den gamla respektive nya terapiträdgården i North Carolinas Botaniska Trädgård. Jag vill också nämna att alla deltagare som utför odlingsaktiviteterna har påhittade namn i uppsatsen för att vara mer anonyma. Fotografering har jag använt som ett hjälpmedel för datainsamlingen. Fotografierna har jag tagit med tillstånd från North Carolinas Botanical Garden Horticulture Therapy Program.

6.1 TRIANGULERING

Vid triangulering undersöks den aktuella frågan från olika vinklar (Malterud 1998) för att kunna jämföra resultaten med varandra och på så sätt öka validiteten. Forskaren gör helt enkelt en kontroll av att hen har samlat material kritiskt och objektivt. Hen ifrågasätter sitt resultat och kontrollerar att hen inte gjort någon snedvriden tolkning. Det är också viktigt att hen kontrollerar att informationen är relevant för sammanhanget. Vilken information är viktigt för att nå målet? Vilka frågor bör ställas? Att sträva efter god reliabilitet är också viktigt då det mäter om informationen samlats in på ett tillförlitligt sätt. Är informationen pålitlig? Hur samlades materialet in? Det är också viktigt att kunna beskriva hur bearbetningen av materialet/datan gick till och att det utförts på ett sätt som både är noggrant och hederligt (Kvale, S. 1997). Metoderna som tillämpats är följande:

6.2 LITTERATURSTUDIER

Litteraturen som har varit betydelsefull för min uppsats är boken om den restaurativa miljön *With People in Mind* (Kaplan et al 1998). När det gäller den amerikanska odlingsterapin har böcker som *Healing Gardens* (Barnes & Cooper Marcus 1999), *Horticulture as therapy* (Simson & Straus 1998) och *Horticulture Therapy Methods* (Haller & Kramer 2006) varit betydande. Litteratur om *Universal Design* har också använts mycket. Jag har även studerat *The American Horticulture Therapy Association* hemsida (American Horticulture Therapy Association A, B) som innehåller massor med information om ämnet samt *North Carolinas Botanical Gardens*- och *Chicago Botanical Gardens* hemsida (North Carolinas Botanical Garden & Chicago Botanical Garden). När det kommer till forskning om hur naturen påverkar oss har boken *Trädgårdsterapi* (Grahn & Ottosson 2010), *Naturens kraft* (Ottosson & Ottosson 2006) samt doktorsavhandlingen *On the use and experience of a healthy Garden* (Ténngart Ivarsson 2011) varit betydelsefulla. Mycket av litteraturen fick jag tips av John Murphy som arbetar på *The Bullington Center, North Carolina*. Sedan har det varit en så kallad snöbollseffekt där jag funnit litteraturltips i litteraturen.

Sally Haskett

6.3 INTERVJU

Mina intervjupersoner var följande:

Sally Haskett är ansvarig odlingsterapeut sedan två år tillbaka på North Carolinas Botaniska Terapiträdgård och ansvarar för designen av den nya terapiträdgården. Sally är landskapsarkitekt i grunden.

Nancy Easterling är odlingsterapeut och har arbetat med amerikansk odlingsterapi i 28 år. Nu är hon utbildningsansvarig på North Carolinas Botaniska Trädgård för både vuxen- och barnutbildningar. Hon har även varit President för American Horticulture Therapy Association under 2002-2007.

Nancy Easterling

Nilda Cosco har en bakgrund inom landskapsarkitektur och pedagogisk psykologi. Hon är forskningsassistent och utbildningsspecialist på *the Natural Learning Initiative* på NC State University. Nilda har varit inblandad i designen av Barntädgården i North Carolinas Botaniska Trädgård.

Robin Moore har en bakgrund inom arkitektur och landskapsplanering och är professor i landskapsarkitektur och ansvarig för *the Natural Learning Initiative* på NC State University. NLI är ett program där man forskar om hur man kan förbättra kunskapen och användandet av naturliga miljöer för barn (The Natural Learning Initiative). Robin har även varit inblandad i designen av den Botaniska Trädgården.

Två intervjuer genomfördes där första gruppen bestod av tre deltagare och andra gruppen av två. Mina båda intervjuer var halvstrukturerade och kvalitativa eftersom jag eftersträvade en mer samtalsliknande intervju. Dessutom ger den intervjupersonen mer utrymme att svara med sina egna ord och det ger intervjuaren möjlighet att anpassa frågornas följd och form efter svaren hen får (Kvale 1997). Det kan också ge mer kvalitativa beskrivningar av intervjupersonen (Patel & Davidson 2003). Jag gjorde gruppintervjuer med odlingsterapeuterna Sally Haskett, Nancy Easterling och praktikanten Jane Saiers på Sallys kontor på North Carolinas Botanical Garden, Chapel Hill. Jag hade valt dessa intervju personer eftersom de arbetar/praktiserar på terapiträdgården jag skulle studera. Jag intervjuade även Nilda Cosco och Robin Moore. De intervjuade jag i en konferenssal på deras arbetsplats på NC State University, Raleigh. Deras inriktning är barns utemiljöer och de arbetar mycket med att förbättra barns möjligheter till lek och lärande i en pedagogisk utemiljö. Jag ville fråga dem om den generella synen på utemiljöer i North Carolina och vad de tyckte om North Carolinas Botaniska Terapiträdgård, vilket de varit inblandade i. Vi satt ostörda vid båda intervjuerna och i en miljö som var familjär för alla intervju personerna (Patel & Davidson 2003). Jag hade förberett ett antal intervjufrågor som stödord. På så vis kunde jag styra tillbaka samtalet utifall det skulle dra iväg åt ett annat håll. Frågorna var anpassade för intervju personerna då de kommer från olika bakgrunder och jag spelade in samtalen med hjälp av en nyinköpt diktafon. Genom att spela in kunde jag fokusera på frågorna och svaren och slappna av mer (Kvale 1997). Ljudinspelningen höll god kvalitet och det var enkelt att höra vad som sades. Jag tog även anteckningar i form av stödord för ljudinspelningen. Varför det kan vara bra att använda olika typer av intervjutekniker är för att underlätta vid transkriberingen. Annars kan viktiga saker försvinna så som ansiktsuttryck, betoningar och kroppsspråk (Patel & Davidson 2003). Redan under intervjun sker tolkningar och transkriberingar och när intervju personen *berättar* sin upplevelse så har den redan förlorat detaljer från när det verkligen hände (Skantze 1997). När vi talar så talar vi ju inte som vi skriver och då kan det bli många ofullständiga meningar som forskaren kan frestas att fylla i. För att hålla sig så medveten som möjligt kan man bjuda in andra forskare som kan ta del av intervjun och transkribera. Detta blir en så kallad kommunikativ validitet (Patel & Davidson 2003). Forskaren får gå igenom intervjun gång på gång för att förstå vad intervju personen menade med olika ord och uttryck. När jag transkriberade intervjuerna fokuserade jag på det som var relevant för frågeställningen och har sedan använt detta material i mitt resultat. Jag ställde även spontana frågor under odlingsaktiviteterna som jag deltog i på North Carolinas Botaniska Terapiträdgård. Svaren på dessa frågor gjorde jag anteckningar på efteråt, eftersom jag inte hade möjlighet att använda anteckningsblock och ljudinspelning vif tillfället. Allt intervjumaterial har jag sedan transkriberat dvs överfört från tal till skrift för att sedan använda i mitt resultat.

6.4 OBSERVATIONER

Under veckan som jag följde Sally Haskett och hennes arbete på North Carolina Botaniska Terapiträdgård var där vissa situationer och aktiviteter som jag endast observerade pga av att jag inte fick delta i alla aktiviteterna, men det är en bra metod att tillämpa när man vill studera ett skeende

eller beteende på en plats. Genom att observera kan observatören registrera händelserna i samma ögonblick som de händer (Patel & Davidson 2003). Alla deltagarna i North Carolina Botaniska odlingsterapi-program har sina egna relationer till odlingsaktiviteterna som ska utföras och kan mycket väl berätta för mig i en intervju vad de ska göra. Men om jag observerar dem så upplever jag *vad* de gör och inte *vad de säger att de gör* (Stukåt 2005). Jag valde att använda mig av den deltagande observationen där jag själv är med och utför aktiviteten tillsammans med mina objekt. Dels blev min roll att assistera odlingsterapeuten Sally i de olika momenten, att hjälpa deltagarna och att pröva på aktiviteterna själv. När jag besökte The Hospital School UNC Hospitals, ett barnsjukhus med en sluten avdelning för barn med ätstörningar, ville inte Sally och läraren Jean Plow att jag skulle delta i aktiviteten pga barnens psykiska skörhet. Då tillämpade jag direkt observation istället och satt några bänkrader bort och studerade ungdomarnas kroppsspråk och samtal när de arbetade med delningen av örter. Jag antecknade under aktiviteten men hade tyvärr inte tillåtelse att fotografera eller göra någon ljudinspelning. I de aktiviteter under veckan som jag kunde delta i gjorde jag detta.

6.5 PLATSBESÖK

North Carolina Botanical Garden, Chapel Hill

North Carolinas Botanisk Trädgård har funnits sedan 1960-talet. De har olika program som bl. a. innehåller odlingsterapi och pedagogiska program för barn i utemiljöer. Här ingår den gamla terapiträdgården samt platsen för den nya terapiträdgården som ska anläggas. Jag var på plats under en vecka och studerade terapiträdgården och den Botaniska trädgården noga. I deras byggnader som finns i parken finns bibliotek, undervisningssalar och presentshop. En av undervisningssalarna hette Growing Room och där höll odlingsterapeuten många av sina aktiviteter under vintern. Eftersom jag gör en fallstudie om NC Botaniska terapiträdgård var det viktigt för mig att besöka platsen och se med egna ögon både den gamla terapiträdgården och den nya. Dessutom ville jag intervjua odlingsterapeuterna och träffa brukarna av terapiträdgården på plats för att få en bättre förståelse. Här fick jag möjlighet att assistera och delta i aktiviteterna.

Learning Services, Durham

Ett vårdboende för människor med förvärvad hjärn- och ryggmärgsskada. Detta vårdboende ingår i North Carolinas Botaniska Trädgårds odlingsterapeutiska program och Sally Haskett undervisar i ämnet odlingsterapi två dagar i veckan. Här fanns upphöjda odlingsbäddar och rabatter samt ett litet hus som deltagarna har odlingsaktiviteter i. I denna aktivitet fick jag assistera Sally genom att plocka fram och hjälpa deltagarna att utföra aktiviteten.

The Hospital School UNC Hospitals, Chapel Hill

På Universitetssjukhuset finns en sluten avdelning för barn och ungdomar som behandlas för olika ätstörningar. Denna avdelning ingår också i det odlingsterapeutiska programmet och här undervisar Sally Haskett barnen en gång i veckan i barnens klassrum. Jag fick endast observera denna aktivitet då barnen är känsliga.

UNC Community Garden, Chapel Hill

En kollektiv odlingslott där volontärer från Universitetet odlar grönsaker som de sedan ger till Universitetssjukhusets låginkomsttagare. Platsen var temporär då de hade fått tillstånd att vara där under en femårsperiod. Odlingsterapeuten rekommenderade mig att besöka platsen för att få en inblick i vad NC Botaniska Trädgårdens andra program innehåller. Jag hjälpte till att vända en kompost och pratade med arbetsledaren samt volontärerna i trädgården.

6.6 TEXTANALYS AV DE OLIKA TEORIerna OCH METODERNA

För att kunna göra en platsanalys har jag valt att först göra en textanalys av de teorier och metoder som jag arbetat med. Paret Kaplan och kollegan Ryans forskning på vad som gör en utemiljö restaurativ har lett mig fram till ett antal grundstenar. Jag har också tittat på *Universal Design* som har vissa riktlinjer för vad en utemiljö bör innehålla. Och till sist, *Horticulture Therapy* - den amerikanska odlingsterapins riktlinjer som innehåller tips och råd hur man praktiskt kan gå tillväga. Genom dessa teorier och metoder har jag tittat på platserna och analyserat dem ut efter de olika grundstenarna som finns i teorierna och metoder.

6.7 PLATSANALYS

Den gamla terapiträdgården analyserade jag genom att inventera vegetation och material, anteckna, skissa, intervjua brukare av den samt fotografera. Men den nya terapiträdgården finns bara på papper i nuläget så för att kunna göra en platsanalys av den fick jag använda mig av den befintliga platsen samt intervjuer med designern och analysera ritningen. Jag inventerade de befintliga platserna utifrån resultatet av min textanalys.

North Carolina Botanical Garden, platsen för den nya trädgården

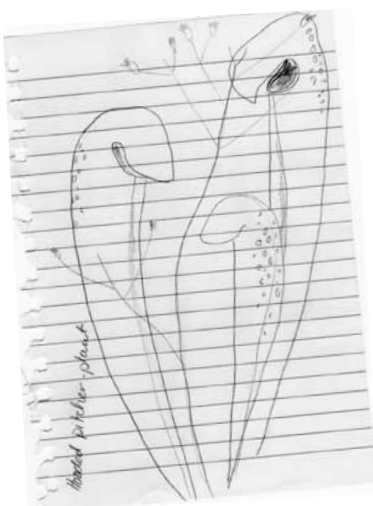
UNC Community Garden, Chapel Hill

Learning Services, Durham

Hybrid Pitcher-plant

Sarracenia, Pitcher-plant
Ill: Linnéa Dickson

7. RESULTAT & DISKUSSION

Nedan följer en genomgång av fallet North Carolinas Botanical Garden Horticulture Therapy Garden och grundstenarna i *den amerikanska odlingsterapin* och *Univeral Design* samt hur dessa appliceras i North Carolinas Botaniska Trädgårds odlingsterapeutiska program och anläggningar.

7.1 NORTH CAROLINAS BOTANICAL GARDENS HORTICULTURE THERAPY GARDEN – TERAPITRÄDGÅRDEN

Nedan följer en genomgång av fallet North Carolinas Botaniska Trädgård och deras odlingsterapeutiska program med historia och deras organisation idag.

7.2 North Carolinas Botanical Garden, historia

Botaniska trädgårdar i både Canada och USA har kunnat erbjuda odlingsterapi sedan 1950-talet. De första var *Holden Arboretum*, Harvard 1956 och *Arnold Arboretum* i den amerikanska staden Ohio 1953 (Fleming & Dutrizac 2010). Runt 1903 började University of North Carolinas första professor i botanik, Dr. William C. Coker att plantera buskar och träd i den centrala delen av universitetsområdet. Platsen kallades *Coker Arboretum* efter honom och planterades i undervisningssyfte. Men under 1920-talet ville Coker och hans student, Henry Ronald Totten, att Universitetet skulle satsa på en mer fullständig botanisk trädgård och föreslog en plats söder om skolan. Det dröjde fram till 1952 innan 70 tunnland skogsmark skänktes till den blivande Botaniska trädgården. En gammal student till Coker, hortonomen William Lanier Hunt skänkte ytterligare 103 tunnland bestående av åar och rhododendronmark. William L. Hunt var en av dem som startade trädgårdens medlemsorganisation som kallades *the Botanical Garden Foundation*, 1966 (North Carolinas Botanical Garden). Portarna öppnades för allmänheten våren 1966. I samma veva släpptes en bok som innehöll fotografier som hette *Wild Flowers of North Carolina*. Det fanns ett sug efter böcker som denna bland studenter och florafantaster i NC och dessutom gjorde boken den Botaniska Trädgården känd för allmänheten. Under 1970- och 80-talet skapade studenter, anställda och volontärer under ledningen av Ken Moore ståndortsplanteringar som visade upp statens flora. 1984 skänkte Universitetet ytterligare 367 tunnland där Mason Farm Biological Reserve är en del av. Nu finns där växthus, odlingsbäddar, orörd natur och mycket forskning kring ekologi, biologi och fåglars beteende drivs där. Intendenten Ken Moore startade även "Concervation through propagation" under tiden han var där för att motverka den sedvanliga växtinsamlingen som innebar att man grävde upp plantor från sina naturliga ståndorter. Han började även med guidade rundturer och undervisa förökning av växtmaterial. Den Botaniska Trädgården blev också centrum för växtbevarande (North Carolinas Botanical Garden).

7.3 North Carolinas Botanical Garden, idag

Botaniska Trädgården tillhör The University of North Carolina at Chapel Hill och är en plats för utveckling och utbildning. I deras nybyggda miljöklassade LEED-byggnad (Leadership in Energy & Environmental Design Green Building Rated System) håller de olika program där bl.a. odlingsterapin ingår. De vill inspirera till uppskattning, förståelse och bevarande av växtmaterial både i naturområden och trädgårdar för att öka hållbarheten mellan människan och naturen. Utbildningsdepartementet i NC har som mål att få medborgarna ut i naturen genom kreativa aktiviteter, förståelsen för vilket värde naturen har och hur den påverkar människans hälsa genom kritiskt tänkande. De vill att möjligheten till utbildning om natur och naturvetenskap bör finnas tillgänglig för alla åldrar, socioekonomiska ställningar, raser och med olika förmågor (North Carolinas Botanical Garden 2012-02-13). Förutom den nya terapiträdgården har de anlagt en barnträdgård.

Sally undervisar

Anne planterar, Bild: NCBGHTP

7.4 North Carolinas Botanical Garden Horticulture Therapy Program

1978 startade det odlingsterapeutiska programmet på NCBG och är en modell för andra odlingsterapeutiska program både nationellt och regionalt i USA. Programmet har under alla dessa år erbjudit odlingsaktiviteter till de medborgare som varit underlägsna i samhället pga psykiska-, kognitiva- eller fysiska problem. Målgrupperna är oftast separerade och akns vara barn och vuxna med autism, psykiska sjukdomar, utvecklingsstörningar eller ätstörningar, utsatta barn och tonåringar i riskzonen och vuxna med schizofreni och depressioner. Programmet har även deltagare som t.ex. blivande mödrar med före detta missbruksproblem, patienter på äldreboenden, förvärvad hjärnskada, vuxna med minnesförlust och vuxna med neurologiska skador (North Carolinas Botanical Garden, Horticulture Therapy Program 2012-02-13). På plats finns Nancy Easterling som var med och startade programmet och har varit NC Botaniska Trädgårds odlingsterapeut fram tills för 2 år sedan då Sally Haskett tog över. Nu är Nancy ansvarig för utbildningar på NCBG. Sally är utbildad landskapsarkitekt och odlingsterapeut och har ansvarat för odlingsaktiviteterna i terapiträdgården.

7.5 Vad är amerikansk odlingsterapi?

”Horticultural therapy is the engagement of a person in gardening-related activities, facilitated by a trained therapist, to achieve specific treatment goals.”

(American Horticulture Therapy Association b)

En organisation som är väldigt betydelsefull för den amerikanska odlingsterapien är The American Horticulture Therapy Association som bildades 1973 (American Horticulture Therapy Association a) och som verkar som ett nätverk för odlingsterapeuter över hela USA. De håller i konferenser och publikationer och fungerar som en källa till spridningen av ny forskning och information på ämnet. AHTA arbetar också med att öka vetskapen om odlingsterapi inom sjukvården och rehabiliteringen vilket i sin tur kan leda till fler tjänster inom yrket (Haller & Kramer 2006). Odlingsterapi är utvecklat för att hjälpa och rehabilitera människor som är sjuka eller skadade att komma vidare i sina liv. Det slutliga målet är att deltagaren ska kunna fungera och integreras i samhället genom att t. ex. kunna återgå till sitt arbete igen så långt det är möjligt (Simson & Straus 1998). Detta kan nås genom odlingsterapi som är en rehabilitering där växtmaterial, odlingsaktiviteter och trädgårdsskötsel ingår (Davis 1998, s. 3). De amerikanska odlingsterapeutiska programmen jobbar med allt från kognitiva övningar till fysisk träning (Simson & Straus 1998). Det som utförs har en stark koppling till arbetsterapi där deltagaren får lära sig färdigheter på nytt eller för första gången (Davis 1998, s. 3). Och det är inte bara motorik och koordinationen som kan förbättras av odlingsaktiviteterna utan även minnet, ansvarskänslan och självständigheten. Detta gäller både stora som små, gamla och unga, alla som har någon form av funktionshinder om det så är psykiskt eller fysiskt. Odlingsterapierna behöver inte bara vara i en terapiträdgård utan kan t.ex. vara på ett vårdboende för att förbättra patienternas livskvalitet på plats (American Horticulture Therapy Association b).

7.6 GRUNDSTENARNA INOM AMERIKANSK ODLINGSTERAPI OCH UNIVERSAL DESIGN

7.7 Odlingsterapeutens roll

En odlingsterapeut är den som utformar och leder odlingsaktiviteterna. Dessa sker ofta i grupper och därför krävs det goda ledaregenskaper och effektiv planering hos odlingsterapeuten. Detta gör att chanserna blir större att gruppen och aktiviteten blir lyckad. En odlingsterapeut bör vara flexibel och fungera både som mentor, lärare och måste även motivera gruppen till att utföra sina uppgifter ibland när det kan kännas tungt (Haller & Kramer 2006). Hen behöver förstå sig på barns utveckling och kunna leka för att få igång dem (Barnes & Cooper Marcus 1999). Hen måste anpassa sin ledarstil

efter vilken typ av grupp eller deltagare som hen arbetar med för tillfället. Odlingsterapeuten måste vara medveten om vad hen utstrålar för attityd och humör och att det är deltagarens mål med rehabiliteringen som är det viktiga. Odlingsterapeuten bör också dokumentera hur de olika deltagarna når målen i en stävan att öka trovärdigheten om odlingsterapin. Detta gör att mer evidencebaserad forskning kan göras på ämnen (Haller & Kramer 2006). Odlingsterapeutens uppgift är till stor del att bryta ner odlingsaktiviteterna i trädgården för att sedan avgöra hur aktiviteten påverkar deltagaren. Vilken nytta har uppgiften? Ett exempel är att plantera om små sådder som kan vara en utmärkt uppgift för att träna finmotoriken. Odlingsterapeuten kan genom dessa odlingsaktiviteter upptäcka hur pass stora hindren är för deltagaren i det vardagliga livet (Lewis 1996).

Sally undervisar i gamla terapiträdgården

7.8 Odlingaktiviteterna & Målgruppen

Odlingsaktiviteterna fungerar genom att växter har en förmåga att behålla vår uppmärksamhet. Växter kan göra att vi behåller vår koncentration och att vi glömmer våra bekymmer. Växter kan få oss att upptäcka och utveckla dofter, beröring och smak. En växt behöver omvårdnad och i gengäld får vi människor, sjuka som friska, känna oss kreativa, behövda och produktiva individer. Vi kan fokusera på någonting positivt istället för på våra problem. Växter gör att de artificiella miljöerna som vi vistas i mjukas upp och de gör oss lugna tack vare sina förutsägbara livscyklar (Moor 1989). Vi vet vad som ska hända, ett löv blir rött, brunt och sedan faller till marken och vissnar. Detta gör oss lugna, vi blir mindre stressade. Men en växt är också föränderlig och reagerar olika beroende på hur vi behandlar den. Detta i sin tur stimulerar människan. Amerikansk odlingsterapi innefattar både utomhus- och inomhusaktiviteter så som trädgårdsskötsel, blomsterarrangemang och hantverkssysslor som är kopplade till hortikultur och växter (Moor 1989). Själva aktiviteten skall vara professionellt skapad, fokuserad på hortikulturella övningar som är specifikt utformad för att möta terapeutiska eller rehabiliterande mål för deltagaren (American Horticulture Therapy Association c). Det är själva planteringen och omvårdnaden av växterna som är det viktiga snarare än själva slutprodukten inom amerikansk

odlingsterapi (Relf 1992). De som hjälper deltagaren att nå dessa mål är odlingsterapeuterna som ofta är en del av ett team bestående av psykologer, läkare och arbetsterapeuter (American Horticulture Therapy Association c). Målgruppen för odlingsterapi kan vara allt från människor med rörelsehinder, gamla, människor med psykiska, fysiska, utvecklingsmässiga eller känslomässiga problem/utmaningar, anhöriga till rörelsehindrade, intagna på anstalter eller patienter boende på hospice och deras familjer. Odlingsaktiviteterna utformas så att de kan tillgodose att deltagarna får möjlighet att arbeta i grupp och individuellt med olika typer av växtmaterial. Genom att arbeta i grupp ökar också chanserna för den sociala aspekten under själva aktiviteten, genom kommunikation och samarbete (Simson & Straus 1998). Resultaten av odlingsaktiviteterna är att deltagarna får bättre självförtroende, känner en ansvarskänsla, motivation och stimuleras socialt. Att kunna uttrycka sig personligt och kreativt med odlingsterapi kan också erbjuda chans till vila och rekreation samtidigt som det stimulerar alla sinnen och förbättra motoriken (Haskett 2011).

7.9 Planeringen av en terapiträdgård

Innan en odlingsterapeutisk trädgård ska anläggas ska målen fastställas med trädgården. Vilken är målgruppen och vilka är användningsområdena? Några frågor att ställa sig innan är t.ex: Finns där en plats för rekreation? Finns det möjlighet för deltagarna att vara självständiga? Finns det plats till att odla materialet som ska användas i aktiviteterna? Finns det möjlighet att ha försäljning av det som tillverkas? Sedan måste man fundera på placeringen av trädgården. Vad har platsen för mikroklimat, för varmt, för kallt? Finns det vatten och el nära till hands? Oftast finns inte alla dessa element på en och samma plats. Därför är det viktigt med en väl genomtänkt design. Trädgården bör också vara designad i hållbart material som orkar med alla aktiviteter, väder och vind (Simson & Straus 1998). En annan viktig aspekt i miljön är hur komplex den är, finns där tillräckligt med variation? Man kan skapa en lättläst miljö med hjälp av att välja upprepande texturer, växter och former. En varierande och komplex miljö kan skapas i den lättlästa genom att öka variationen på växtmaterialet men att t.ex. behålla upprepande former. Något annat som är viktigt är landmärken/riktmärken. Det kan vara en

byggnad, ett vattentorn i fjärran, ett annorlunda träd eller en stor stenbumling. Dessa landmärken hjälper brukaren att orientera sig på platsen och är väldigt viktiga (Kaplan et al 1998, s. 15). Genom att skapa en plats som brukaren både har utrymmen att vara fysisk och social på men samtidigt har utrymmen att dra sig tillbaka på kan brukaren upptäcka dessa platser på egen hand (Barnes & Cooper Marcus 2011).

7.10 Vikten av att variera odlingsmöjligheterna i en terapiträdgård

Ett sätt att odla växter är att använda sig av krukor, baljor och upphöjda odlingsbäddar som gör odlingarna lättillgängliga och lätta att anpassa till dess brukare. Genom att växterna kommer upp en bit gör att det blir mer tillgängligt, speciellt för brukare med synskador då de plötsligt kan känna, dofta och i vissa fall se dem bättre. Dessutom fungerar krukorna och de upphöjda odlingsbäddarna som gränser och kan markerar tydligt var trädgården slutar. När odlingen är upphöjd minskar också påfrestningen på bl.a. rygg och knän. Placeringen av dessa krukor, baljor och upphöjda odlingsbäddar påverkas av deltagarna mobilitet. Därför bör markytan vara hårdgjord och ha god dränering så att vatten inte blir stående (Chicago Botanical Garden, b).

7.11 Universal Design & dess riktlinjer för en lyckad terapiträdgård

Inom den amerikanska odlingsterapin dyker begreppet Universal Design upp då och då. Vad är då universell design?

”...an approach to creating environments and products that are usable by all people to the greatest extent possible”.

Alltså ett tillvägagångssätt som används vid skapandet av miljöer och produkter som skall vara användbara/tillgängliga för alla människor i så bred utsträckning som möjligt (Mace et al 1999). Istället för att använda uttryck som handikappanpassat så förmedlar Universell design en känsla av att alla tillhör platsen, alla är välkomna (Muellers & Church 1994). Universell design återskapar vikten av väl designade miljöer som är tillgängliga för alla så långt det är möjligt. Genom att skapa en design som är väl integrerad och justerbar så blir det också en design som håller och är kostnadseffektiv (Welch 1995). Men många terapeutiska miljöer och landskapsplanering förutsätter att det är någonting fel, sjukdom eller problem med brukaren, men det gör inte den Universella Designen. Den föddes i USA dels ur gruppen rörelsehindrade som ville tvätta bort begreppet ”vi och dom” och dels en grupp inom själva yrkeskåren landskapsarkitekter som ville demokratisera och vidga vyerna för vad god design är.

I USA var det först 1990 som lagen om lika rättigheter för funktionsnedsatta infördes (Welch 1995).

1. physical or mental disabilities in no way diminish a person's right to fully participate in all aspects of society; yet many people with physical or mental disabilities have been precluded from doing so because of discrimination; others who have a record of a disability or are regarded as having a disability also have been subjected to discrimination;

2. enacting the ADA, Congress recognized that physical and mental disabilities in no way diminish a person's right to fully participate in all aspects of society; but that people with physical or mental disabilities are frequently precluded from doing so because of prejudice, antiquated attitudes, or the failure to remove societal and institutional barriers;

- Americans with Disabilities Act of 1990

(Americans with Disabilities Act of 1990). Nu började en ny tid och istället för att planera var rullstolen skulle stå vaknade medvetenheten om vem som använder miljön och hur den görs tillgänglig för alla (Welch 1995). Innan detta uppvaknande designades odlingsterapeutiska trädgårdar speciellt för de olika målgrupperna platsen hade. Terapiträdgården var alltså inte tillgänglig för alla (Simson & Straus 1998). Men med Universell design i en terapiträdgård görs platsen tillgänglig för alla, rörelsehindrade eller ej, vuxna, barn och äldre (Welch 1995). För att skapa en trädgård med en Universell design krävs ett genomgående tema. Trädgården måste fungera för alla brukare och det är viktigt att titta på trädgårdens funktion och design både på detaljnivå och mer övergripande. Upphöjda odlingsbäddar, krukor och vertikala odlingar och ett hårdgjort underlag gör att man undviker segregation men ökar säkerheten och tryggheten för brukarna. Gångarna bör vara fria från föremål och med tydliga riktningar mot entréer och samlingsplatser. Trädgårdens övergripande design bör vara öppen med olika varianter på material och verktyg för att öka känslan av självständighet för brukaren. Det finns 7 designprinciper när en Universell trädgård ska anläggas (Chicago Botanical Garden, a):

1. Rättvis användning.

Att alla har lika rätt till användningen av trädgården. På så vis undviker man stigmatisering och segregation. Trädgården ska också erbjuda trygghet och integritet med en design som tilltalar alla.

2. Trädgårdens användning

Anläggningen ska tillgodose både flexibilitet och valmöjlighet för brukaren. Det ska finnas möjlighet för både höger- och vänsterhänta brukare och aktiviteterna ska kunna anpassas efter brukarens takt.

3. Användarvänligt

Oberoende av vilken bakgrund, språk och utbildning brukaren har ska den universella trädgården vara lätt att förstå och avläsa. Detta kan genomföras genom att skala bort onödigt bråte, undvika komplex design och att ordna informationen efter dess vikt.

4. Information till brukaren

En lättläst miljö skapas genom en variation av informationsskyltar i både färger, figurer och symboler, hellre än ord, något som stimulerar brukarens alla sinnen. Användning av olika material kan också öka läsbarheten vid t.ex. vägbeskrivning till in- och utgångar. Det ökar också kompatibiliteten genom att man passar in, för man känner igen sig.

5. Tolerans

Genom att arrangera föremål så att de utgör så liten fara som möjligt i trädgården gör trädgården trygg och säker. Föremål som används ofta är de som finns lättillgängliga. Information om det som kan vara farligt kan underlätta. En universell trädgård ska vara möjlig att läsa och orientera sig i med hjälp av landmärken så som byggnader.

6. Liten fysisk ansträngning

En universell trädgård är designad så att man kan ha en så naturlig arbetsställning som möjligt. Arbetsuppgifterna bör anpassas efter brukaren och genom att undvika repetitiva rörelser så gott det går. Upphöjda odlingsbäddar, ombyte i aktiviteten och arbetspositionen underlättar också. Ansträngningarna kan också reduceras genom lättöppnade grindar och dörrar. Användning av vattenkran med avlång på- och vastängningshandtag istället för runda kan också underlätta.

7. Lämplig storlek och utrymme

Det är viktigt att skapa fri sikt för både sittande och stående brukare av trädgården. Tillgänglighet och rörelsefrihet för både gående och rullstolsburna. (Chicago Botanical Garden, a)

7.12 Amerikanska odlingsterapeutiska riktlinjer för en lyckad terapiträdgård

Nedan följer viktiga aspekter för en lyckad odlingsterapeutisk trädgård enligt amerikansk odlingsterapi:

1. Läsbarheten i en odlingsterapeutisk trädgård är viktig, för mycket saker som händer på en och samma plats skapar istället passivitet.
 2. Växter och material bör finnas lättillgängligt alternativt att de sätts fram vid vissa klockslag som ökar självständigheten.
 3. När en brukare har fått lära sig nya saker bör de få tillfälle att använda dessa. De kan hjälpa varandra och öka sin självständighet och självkänsla.
 4. Kursledare bör stötta och motivera brukarna/deltagarna.
 5. Det bör finnas lättillgänglig information om växterna i trädgården.
 6. Öka kunskapen om odlingsterapi.
 7. Utemiljön bör vara hindersfri och lättillgänglig. Element som bör finnas är följande:
 8. Arbetsplats i skugga, sittplatser, närliggande och lättanvända vattenslangar, hårdgjorda ytor och lättöppnade dörrar och grindar.
 9. Sittmöjligheter vid odlingsbäddar och upphöjda odlingsbäddar.
- (Moor 1989)

7.13 FALLET: NORTH CAROLINA BOTANICAL GARDEN HORTICULTURE THERAPY GARDEN

Hur används grundstenarna i North Carolinas Botaniska odlingsterapeutiska program och Terapiträdgård?

Min första frågeställning lyder:

Vilka är grundstenarna i den amerikanska odlingsterapin och hur används dessa i North Carolinas Botaniska Trädgårds odlingsterapeutiska program?

Grundstenarna inom amerikansk odlingsterapi och Universal Design är följande:

Tillgänglighet: Markbeläggning, upphöjda och vertikala odlingsbäddar, bra planering av terapiträdgårdens placering, dvs. närheten till toalett och huvudentréer, alla ska kunna delta, platsen ska vara inkluderande.

Tydlighet: En läsbar miljö, rumslighet, skydd mot väder och vind och en professionell och tydlig odlingsterapeut.

Variation: En varierande miljö där det finns möjlighet till att arbeta i grupp eller individuellt, inspiration till eget arbete, varierande växtmaterial och odlingsaktiviteter, platsen ska inspirera odlingsterapeuten i sitt arbete samt vara restaurativ för brukaren.

Utveckling: *Aktiviteterna ska utveckla deltagaren kognitivt, socialt och kunskapsmässigt samt öka självförtroendet hos deltagaren.*

Tillgängligheten: I den gamla terapiträdgården på NC Botaniska Trädgård finns de upphöjda odlingsbäddarna och markbeläggningen är jämn och fin så att alla kan röra sig fritt där med eller utan hjälpmedel. Dessa bäddar har delats in i olika delar av världen där växter som representerar dessa delar odlas. Placeringen av terapiträdgården är viktig då den bör vara i närheten av viktiga faciliteter så som toaletter och huvudentréer vilket den gamla terapiträdgården inte är. Tillgängligheten i den gamla terapiträdgården är god, dock ligger den långt från den nya huvudentrén vilket gör att de inte använder den lika mycket längre. Örtträdgården som ingår i terapiträdgårdens aktiviteter har en bra markbeläggning men smalare mellan de upphöjda odlingsbäddarna vilket gör att tillgängligheten är sämre här. Vad som också försämrar tillgängligheten är avstånden mellan de olika platserna som de använder. De använder undervisningssalen Growing Room, bågväxthuset som de delar med Botaniska Trädgården och den gamla terapiträdgården. Detta gör att promenaden blir en viktig del av aktiviteten, men tyvärr tar promenaden tid från själva odlingsaktiviteten vilket gör att de ofta hinner med mindre. Många av odlingsterapeutens Sally Hasketts grupper klarar att promenera, men vissa gör det inte. Sally är väldigt flexibel i sitt arbete och anpassar varje aktivitet efter mobiliteten på gruppen mer än någonting annat. Men pga att deltagarnas mobilitet varierar så är det mycket relevant att de får en sammanhängande terapiträdgård. I sin tur kan självständigheten öka för deltagaren.

Tydlighet: Den gamla terapiträdgården är relativt lättläst och tydlig. En stor tvåvåningsbyggnad gränsar till trädgården samt ett staket på andra sidan så två av gränserna är tydliga. De andra gränserna är mindre tydliga och gör att terapiträdgården är integrerad i den Botaniska Trädgårdens avdelning för vattenväxter och köttätande växter. Det som markerar själva terapiträdgårdens plats är de upphöjda odlingsbäddarna som är utplacerade på ytan intill varandra. Huset kan fungera som ett landmärke i själva terapiträdgården, annars finns där inte mycket mer som kan göra detta. Det kan vara svårt att hitta terapiträdgården om man aldrig besökt den tidigare pga av sin placering långt från entrén bakom ett hus. Detta har de löst med hjälp av skyltar som finns uppsatta i den Botaniska Trädgården för att vägleda. Skyltarna brister dock i sin pedagogiska utformning och hade med fördel kunnat vara färglagda alternativt med symboler på istället för text. Den nya terapiträdgården kommer att vara lättare att hitta till då den ligger i anslutning till huvudentrén. Det kommer att finnas en tydlig entré och markerade gränser med hjälp rabatter och odlingsbäddar. Byggnaden fungerar som ett bra landmärke och den lilla skalan på den nya terapiträdgården kommer att underlätta orienteringen för brukaren. Rumsligheten på platsen kommer att skapas genom träd och buskar i växtbäddar som omger platsen men även pergolan som kommer att fungera som ett skuggande skydd soliga sommark dagar i North Carolina där temperaturen lätt kan ligga på + 35-40 ° C. Som odlingsterapeut är man ofta en del av ett team med läkare, arbetsterapeuter och psykologer men kan också arbeta självständigt så som Sally Haskett gör. Sally är väldigt pedagogisk i sitt sätt att förmedla odlingsaktiviteterna till sina deltagare och har ett stort tålamod. Hon anpassade sig hela tiden ut efter vad för behov varje deltagare har och talar med en lugn och mjuk röst.

Variation: I den amerikanska odlingsterapin ligger det stort fokus på själva odlingsaktiviteten som kan vara allt från omplantering av sticklingar, delning av växtmaterial, frösådd och tillverkning av aromatiska oljor. Odlingsterapeuten Sally Haskett använder sig av växtmaterialet som de odlar i terapiträdgården och från den Botaniska Trädgården om hon har tillåtelse till detta. Många av aktiviteterna går ut på att göra sticklingar, omplantering av sådder och förbereda vårens planteringar. Om hon är på ett sjukhus t.ex. är hon begränsad till vissa moment (så som renlighet och bakterier) som hon inte alls behöver tänka på när hon har en grupp i terapiträdgården där hon kan göra mycket mer.

Torsdagen den 16 februari 2012, The Hospital School UNC Hospitals, Chapel Hill

Här arbetar Sally Haskett med barn som lider av olika typer av ätstörningar. Eftersom det är en sluten avdelning som barnen ibland tillbringar lång tid på, finns det ett klassrum där barnen kan göra sina läxor för att inte komma efter i sin utbildning. Idag ska barnen få göra sticklingar och delningar av krukväxter och kryddor.

”Tyrone loves working with plants because they aren’t that cognitive as school work. In school you often use your left part of your brain but with plants and being creative you use your right side of your brain. And for Tyrone that fits him better and he can feel successful in that kind of activity”

Jean Plow

Lärare på (The Hospital School UNC Hospitals)

Den fysiska ansträngningen i odlingsaktiviteterna varierar från låg alternativt ökande efter behov. Den Botaniska Trädgården i North Carolina har ett växthus som de delar med terapiträdgården. Där kan deltagarna t.ex. förkultivera sina fröer under odlingsaktiviteterna samt följa den Botaniska Trädgårdens sådder.

Utveckling: Odlingsterapeuten bör anpassa aktiviteterna till deltagarnas rörlighet och koncentrationsförmåga och välja aktiviteter som utvecklar och förbättrar brukarens möjlighet till rörlighet, självständighet och kunskap. Men då krävs det att odlingsterapeuten omger sig av en miljö som kan inbjuda till dessa aktiviteter. En Botanisk Trädgård är en mycket bra plats då det både finns växtmaterial, kunnig personal och utrymme där (Moore, Robin, intervju 2012-02-20). I North Carolinas Botaniska Trädgård finns även ett hortikulturellt bibliotek och byggnader där möten och aktiviteter kan äga rum.

Tisdagen den 14 februari 2012, Growing Room, North Carolina Botanical Garden

*Idag ska Linda få tillverka en aromatisk massageolja gjord på olja från druvkärnor och Citronverbena (*Aloysia citrodora*) och citrongräs (*Cymbopogon*) extrakt. Linda har en förvärvad hjärnskada från en bilolycka i 20-års åldern. Sally berättar om övningen och materialet som vi använder. Vi luktar och silar oljan som har stått och dragit med verbenan i 2 månader. Linda gör allting själv med assistans från Sally. När flaskan är fylld med den aromatiska oljan ber Sally Linda att döpa oljan.*

Grassiola, säger Linda efter 2 sekunders betänketid.

- Vilket bra namn!, svarar Sally.

Den 15 februari 2012, Learning Services, Durham

Eric är en man som efter en brand blivit blind och förlamad i underkroppen. Sally träffar honom individuellt en gång i

veckan. Idag ska Eric vattna alla krukväxterna i det lilla huset. I början får Sally hjälpa honom och påminna honom eftersom han har försämrat korttidsminne. Men för varje krukväxt han vattna och känner på ser jag hur Eric växer och kommer ihåg hans uppgifter utan att Sally måste påminna honom.

Praktikanterna och volontärerna som hjälper till på North Carolinas Botaniska terapiträdgården är en stor del av deltagarnas sociala utveckling då de kan umgås och kommunicera med dem. Många av deltagarna lever ett ensamt liv och träffar sällan mycket människor. Och genom odlingsterapi kan deltagarna bli erbjudna intellektuella, sociala, emotionella och fysiska fördelar tillsammans med dem de träffar på aktiviteten (Haskett, Sally, intervju 2012-02-13).

Onsdagen den 15 februari 2012

Det är en härlig stämning i rummet, alla arbetar flitigt men i sin egna takt. En av deltagarna, en medelålders man berättar för mig att han trivs med att komma till den här aktiviteten. Då får han en chans att prata med människor vilken han inte får annars...tänk vad viktigt Sallys arbete är.

Min andra frågeställning lyder: *Hur appliceras dessa grundstenar i designen av terapiträdgården i North Carolinas Botaniska Trädgård?*

Generell beskrivning av platsen för den gamla terapiträdgården, Örtträdgården och Botaniska Trädgården.

Den Botaniska Trädgården innehåller olika ståndortsplanteringar med inhemska växter. Själva trädgården är omsluten av en blandskog med vandringsleder och sittplatser. Känslan är mer vild i skogen än i själva trädgården där det är strukturerat med bäddar och skyltar. Här finns fåglar och djur nära intill brukaren av trädgården. Hela Botaniska Trädgården är skyddad av ett högt viltstaket som skyddar växterna från uppätning av rådjur. En nya stor byggnad med ett informationscenter, bibliotek och presentshop finns vid entrén. Den gamla terapiträdgården ligger i den gamla delen av den Botaniska trädgården bakom en byggnad. Den ligger i lä från vindar i sydvästligt läge. Marken är hårdgjord med stora stenplattor och där finns sju stycken upphöjda odlingsbäddar. Fyra av dem går att odla i och 3 av dem är mer som upphöjda dammar med växter i. Här finns några växter kvar som överlevt den milda vintern. Trädgården ligger ganska privat i ett hörn bakom byggnaden. Här finns en pergola med 2 bänkar under. Platsen ligger intill den Botaniska trädgårdens plantskola och växthus. I programmet ingår även det nya klassrummet Growing room, Örtträdgården med en mycket gammal och stor rosmarinsamling. I Örtträdgården finns också en liten stuga som de ibland använder som mötesplats. Odlingsbäddarna med rosmarinen är upphöjda och markbeläggningen är samma typ av stenplattor som i terapiträdgården. De använder även växthuset som de delar med botaniska trädgården. Här hamnar de förkultiverade fröerna och väntar på att bli planterade till våren.

Odlingsterapeuternas tankar om den gamla terapiträdgården, Örtträdgården och Botaniska Trädgården

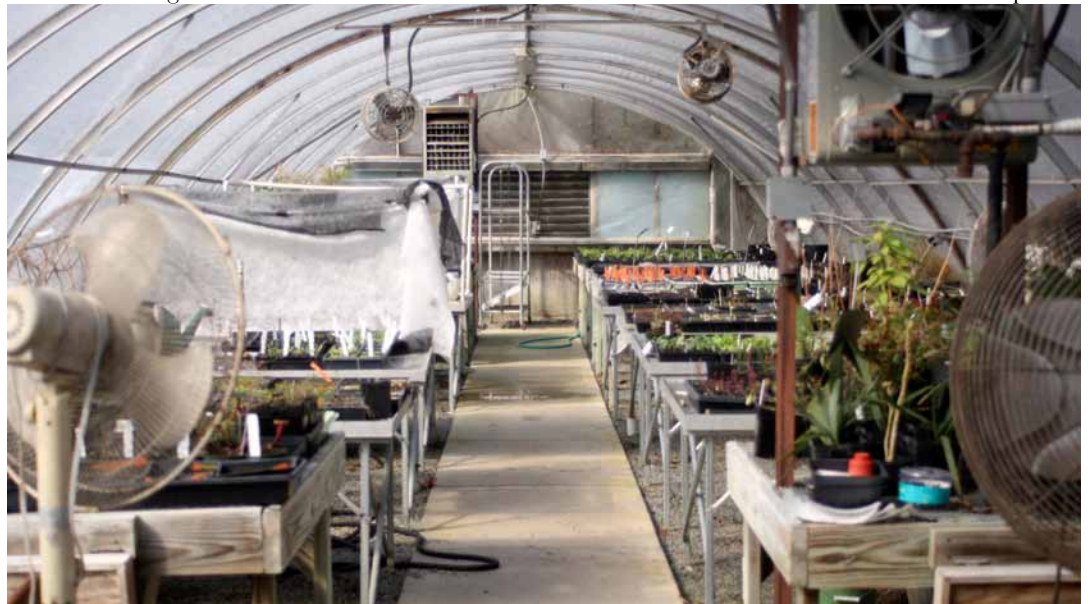
Det är en väldigt privat plats. Men tyvärr ligger den en bit bort från den nya huvudbyggnaden och entrén till botaniska trädgården som gör att det tar tid att ta sig dit. Där blir extremt varmt sommartid och finns inga möjligheter till skuggning. Örtträdgården användes mer förr när Nancy Easterling var odlingsterapeut. Då brukade deltagarna mötas vid den lilla stugan intill. Men nu har de den nya huvudbyggnaden som ligger en bit bort som gör att Örtträdgården används mer sällan (Easterling, Nancy, intervju 2012-02-13). Ibland promenerar de dit och klipper några kvistar av rosmarinen (*Rosmarinus officinalis*) om de har tillåtelse från botaniska trädgården. Det är inte bara fördelar att ha en terapiträdgård och odlingsaktiviteter i en Botanisk Trädgård. Nackdelarna är att det kan uppstå intressekonflikter mellan hortonomerna och odlingsterapeuterna. Det kan t.ex. handla om växtmaterial som Botaniska Trädgården vill odla och odlingsterapeuterna vill använda till sina aktiviteter och skörda och beskära. Det är därför viktigt att alla är medvetna om vad man tänker göra. Men fördelarna med att vara i en Botanisk Trädgård är att organisationen finns redan där, infrastrukturen, kunskapen och expertisen om växtmaterial. Hit åker människor som inte är sjuka, alla vistas i den miljön vilket gör platsen inte lika laddad (Cosco, Nilda & Moore, Robin, intervju 2012-02-20). Det är framför allt med onsdagsgruppen som de använder sig av dessa platser. Gruppen består av deltagare med psykiska sjukdomar men som är väldigt mobila. De tar även promenader i den stora trädgården ibland (Haskett, Sally, intervju 2012-02-13). Mycket av den fysiska träningen på programmet består just av att promenera fram och tillbaka till den gamla terapiträdgården, men för vissa grupper hinner de knappt dit innan tiden är slut (Easterling, Nancy, intervju 2012-02-13). Tyvärr är inte trädgården tillgänglig för alla utan de får anpassa aktiviteterna efter målgruppen (Haskett,

Sally, intervju 2012-02-13).

Mina tankar om den gamla terapiträdgården, Örträdgården och Botaniska Trädgården

Terapiträdgården är en lugn och privat plats, varm och vindstilla. Det saknas ordentligt skydd från sol och regn men har en vacker utsikt mot skogen i den Botaniska trädgården. **Tydligheten** på platsen finns bara i de upphöjda odlingsbäddarna att en byggnad samt staket omgärdar terapiträdgården. Tyvärr är **variationen** på aktiviteter ganska dålig här. Nu, innan våren kommit igång känns platsen väldigt hård, med mycket stenmaterial och lite mjuk vegetation. Inspirationen till eget arbete ser jag som svår i nuläget då det är dåligt med arbetsytor så som planteringsbord och odlingsbäddar. Men det finns sittmöjligheter på de upphöjda odlingsbäddar, men väldigt få andra typer av sittplatser. Markbeläggningen är väldigt bra och gör platsen mer **tillgängligt** för personer i behov av hjälpmedel. Örträdgården är vacker med upphöjda bäddar med gigantiska rosmarinbuskar (*Rosmarinus officinalis*) som blommar i olika nyanser av lila och doftar underbart! I och med att de är upphöjda kan alla, oberoende av mobilitet, njuta av dem. Markbeläggningen är bra och gör platsen relativt lättillgänglig. Det är lite trångt mellan bäddarna för en större elektrisk rullstol att komma förbi dock. Dessa platser

Bågväxthuset som odlingsterapigrupperna delar med Botaniska trädgården

Praktikanten Kirsten berättar om de köttätande växterna, Sarracenia, Pilcher-plant

ligger en bra bit från deras nya mötesplats i huvudbyggnaden vilket verkar begränsa användandet. Ljudet från motorvägen är ständigt, men kanske dämpas då träden fått blad. Att ha möjligheten att vandra utanför viltstaketet på de fina stigarna lockar mig. Där finns en å som kringlar sig mellan träden och som porlar och leker meditativt. Om deltagarna är tillräckligt självständiga är detta en perfekt plats för återhämtning.

Generell beskrivning av platsen för den nya terapiträdgården

Den nya terapiträdgården kommer att ligga på en yta av 135m² i anslutning till huvudbyggnaden och Growing Room, en stor sal med mycket fönster som används för hortikulturella aktiviteter vid sämre väderlek. Den befintliga platsen ligger i sydvästligt läge på den högsta delen av den Botaniska

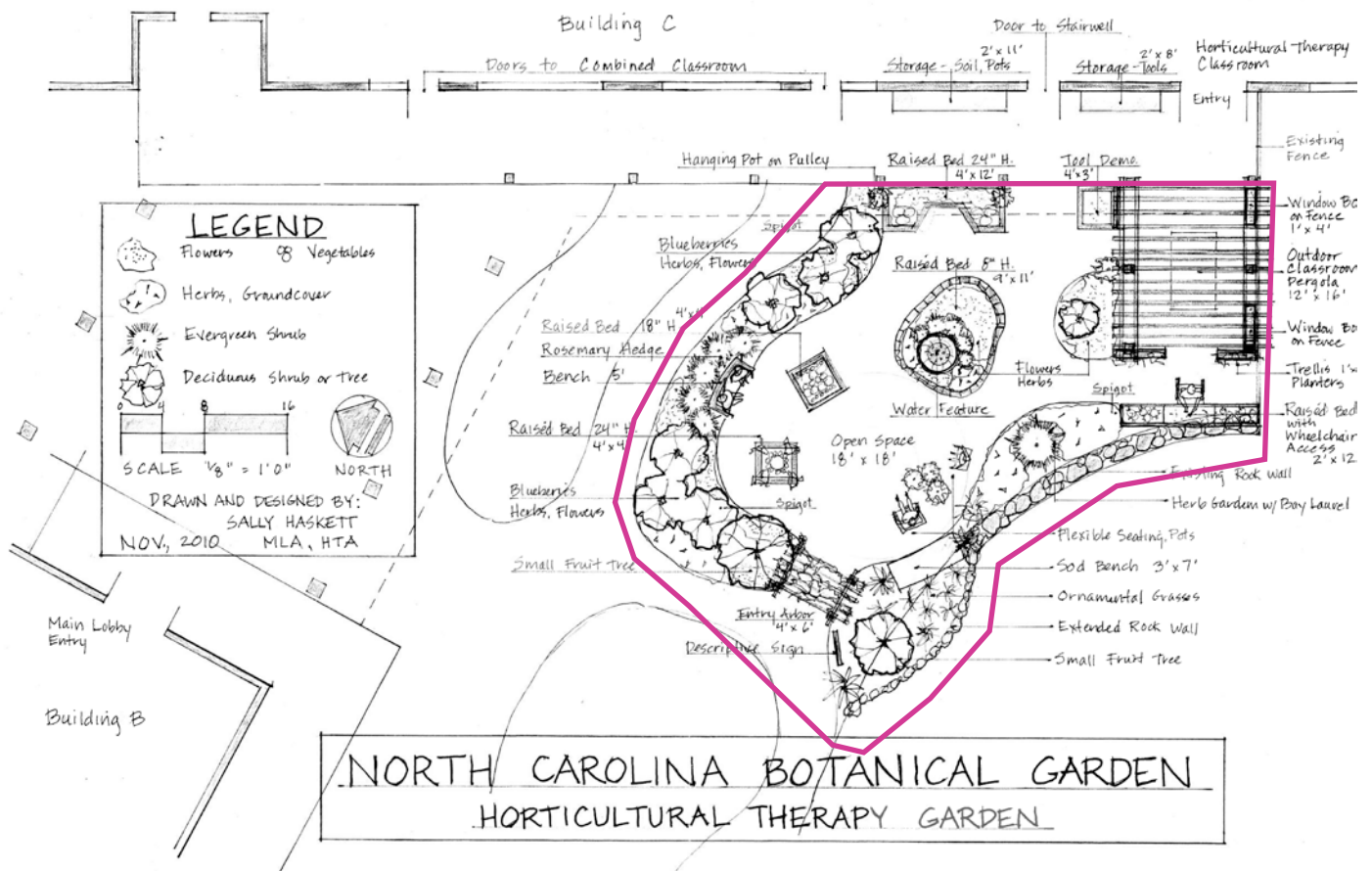

Illustration: Sally Haskett

Trädgården. Här finns en reling som går från huset och ut mot kanten av platsen som sedan övergår i en lång rabatt som sträcker sig längst med kanten till den nedre delen av den botaniska trädgården. Här står krukor med bl.a. persilja utplacerade och i mitten finns fyra stycken något upphöjda jordbäddar med olika sorters kålväxter (*Brassica*) i. Här finns också en rabatt med amerikanska blåbär (*Vaccinium corymbosum*.) Markmaterialet består av gulrödaktig stenmjöl och grus i olika fraktioner på en plan yta.

Vad säger designern och odlingsterapeuterna om den nya terapiträdgården

Sally Haskett arbetar som odlingsterapeut på anläggningen men har en bakgrund som landskapsarkitekt. Hon är den som har gjort designen av den nya terapiträdgården. Närheten till huvudentrén, toaletter och Growing Room gör att terapiträdgården blir väldigt tillgänglig för deltagarna. Detta kommer att bli en ganska stor förändring för dem. Många av grupperna kan inte gå och dessa deltagare kommer att få en fördel med den nya ytan (Haskett, Sally, intervju 2012-02-13). En stor pergola kommer att byggas med utrymme för olika hortikulturella aktiviteter. Det kommer att finnas en modulvägg med flyttbara arbetsbänkar, sittplatser och hyllor i pergolan och ett stort bord med sittplatser runt. Pergolan kommer att skänka skugga till deltagarna men skuggsegel kommer också att hängas upp i trädgården pga av den varma och starka solen sommardag. Byggnaden som terapiträdgården angränsar till skyddar mot vinden och gör platsen väldigt varm. Terapiträdgården kommer att ha upphöjda odlingsbäddar och arbetsbänkar, sittplatser inneslutna i rabatterna och en upphöjd gräsmatta/äng som gör det möjligt för deltagare med sämre rörelseförmåga att känna på gräset utan att behöva böja sig ner. Viktigt är också ett vatteninslag i form av en liten fontän av något slag. Sittplatser som går att flytta på ska också finnas. I centrum ska det vara en *Native American Medicine Wheel* som är en cirkel med ett kors i som skapar fyra olika fält som symboliserar olika element, kraftdjur, läkeväxter osv (Native Americans Online). Denna ska fungera som en samlingsplats och vara gjuten i markytan. Materialen som ska användas i terapiträdgården är trä, sten, metall, eld och vatten alla en del av feng shui. Träd och buskar är planerade samt perenner, sommarblommor och örter. Denna trädgård känns mer som en läkande trädgård än den förra, enligt Sally Haskett. I nuläget får de skraddarsy odlingsaktiviteterna efter vilken målgrupp de har men med en gemensam plats för odlingsaktiviteterna gör att deltagarna blir mer självständiga (Haskett, Sally, intervju 2012-02-13). Eftersom Nilda Cosco och Robin Moore varit inblandade i designen av den Botaniska Trädgården samt Barnträdgården ville jag veta vad de hade att säga om den nya terapiträdgården som de har varit inblandade i från början. De tyckte att ytan var för liten och för utsatt för värme och solstrålning. Men det är en stor fördel att ha en terapiträdgård i en Botanisk Trädgård. Dels finns där redan en organisation och infrastruktur. Dels finns utrymmet och massor av växtmaterial. Personalen är växtexperter och har kunskapen om hur man sköter om dem. I en Botanisk Trädgård vistas inte bara sjuka, utan alla människor. Alla kan känna sig välkomna! Tyvärr har den nya Barnträdgården hamnat på andra sidan byggnaden från var den nya terapiträdgården ska vara. En bättre lösning, och vad Nilda och Robin var med och ritade från början, var att de båda trädgårdarna skulle ligga intill varandra. Detta för att öka mångfalden mellan brukarna (Cosco, Nilda & Moore, Robin, intervju 2012-02-20).

Min reflektion av den nya terapiträdgården samt den befintliga miljön med hjälp av grundstenar från Horticulture Therapy, Universal Design och Kaplans och Ryans riktlinjer för den restaurativa miljön.

När en terapiträdgård ska anläggas bör vissa frågor besvaras, som t.ex. vad ska terapiträdgården förmedla och hur kan brukaren använda trädgården med fördel? En annan fråga kan vara hur säsongsväxlingarna påverkar platsen (Cosco, Nilda, intervju 2012-02-20)? Detta måste man fråga sig innan man anlägger en terapiträdgård. Om man tittar på den nya terapiträdgården utifrån den amerikanska odlingsterapin och den Universella designens grundstenar så stämmer det på många punkter. Den nya designen gör att växtmaterial och verktyg blir lättillgängliga för deltagarna. Genom upphöjda arbets- och odlingsbänkar, mycket utrymme och tillgänglighet för odlingsaktiviteter främjas också deltagarna att använda sina nya färdigheter. Platsen är också fri från barriärer med mellanrum

mellan de olika elementen i terapiträdgården (Moor 1989). Terapiträdgården är absolut användarvänlig för alla brukarna, både höger- och vänsterhänta har möjlighet att arbeta utan problem. Terapiträdgården kommer att erbjuda brukaren en naturlig arbetsställning tack vare sina många upphöjda odlingsbäddar. Något som saknas är dock den vertikala odlingen. Den är perfekt för deltagare som har möjligheten att stå och samtidigt t.ex. träna balansen. Bland deltagarna finns det flera som kan använda en vertikal odling i sin rehabilitering. Men den upphöjda såddbänken och sittplatsen som är infälld i rabatten är fantastiska element för deltagaren att kunna komma så nära växtligheten som möjligt. Platsen kommer att ha en ordentlig entré vilket också påverkar platsens helhetskänsla. Det inplanerade vattenspelet är ett viktigt inslag då den både kommer att bli en samlingspunkt, ge möjlighet till svalka och det porlande ljudet kommer att verka både rogivande och förhoppningsvis överrösta bullret från motorvägen. Det är fri sikt i terapiträdgården som kommer att vara lättorienterad tack vare sin storlek samt att byggnaden fungerar som ett riktmärke för brukaren. Det kan även det inplanerade medicinhjulet och vattenspegeln göra. Vad som lyfts upp inom den Universella designen är att den restaurativa miljön är viktig men den nämns inte i den amerikanska odlingsterapin. Det ser jag som en brist i denna terapiträdgård pga av dess storlek. Här finns inget utrymme för avskildhet eller extensiv som Kaplans och Ryan nämner. Om en deltagare vill dra sig undan erbjuder inte platsen detta. Kanske kan den botaniska trädgården vara till hjälp här, att kunna vandra upp i skogen för att få vara ensam. Men många av deltagarna har inte möjlighet till detta pga rörelsehinder och tidsbegränsade aktiviteter. Platsen kan vara för liten med för många element för att brukaren ska kunna återhämta sig. Den riktade uppmärksamheten kommer att bli matad med mycket information som ska samsas på samma plats och risken för trötthet kan uppstå om brukaren tvingas sälla för mycket mellan viktig och oviktig information. Dessutom kan platsen sakna rumslighet de första åren vid etableringsfasen. Detta kan också leda till koncentrationssvårigheter då det finns mycket som distraherar från de olika aktiviteterna som ska utföras i terapiträdgården (Chicago Botanical Garden a). En annan av den Universella Designens rekommendationer är möjligheten till att arbeta i grupp och individuellt ska finnas och det gör det i denna terapiträdgård (Simson & Straus 1998). Det är en fin vindstilla plats med nära till huvudentrén till den Botaniska Trädgården. Den är ganska publik då den ligger öppen i anslutning till den stora trädgården och huvudbyggnaden. Platsen är i stort behov av mycket skuggning då det kommer bli väldigt varmt under sommarhalvåret men detta kommer de lösa med hjälp av en stor pergola och skuggsegel. Platsen skänker en känsla av being away, att känna att man är någon annanstans än där de vardagliga utmaningarna finns (Kaplan et al 1998). Även om själva odlingsaktiviteterna går ut på att utmana sig själv så skiljer de sig från det deltagarna möter varje dag (Haskett, Sally, intervju 2012-02-13). I nuläget finns en lång rabatt som ska bli upphöjd och en rabatt med amerikanska blåbär. Det känns torrt och dammigt och platsen är i behov av en vattenspegel. Ljudet från motorvägen brusar ganska tydligt i bakgrunden nu när träden saknar löv och det kan påverka känslan av being away negativt. Enligt ritningen så kommer platsen att vara omgärdad av vackra rabatter med träd, buskar och perenner som kommer att skänka den där känslan av rumslighet och förhoppningsvis sortera bort en del av ljudet från trafiken. Men under tiden som växter blir större kommer platsen nog kännas ganska öppen och kanske kommer kriteriet fascination att fattas tills vegetationen har vuxit ikapp (Kaplan et al 1998). När växterna sedan blivit större kommer platsen absolut kännas mjuk och lummig och kommer att vara en plats med fascination. Helt klart hjälper träden i bakgrunden och de andra delarna av den Botaniska Trädgården till men terapiträdgården ligger intill en dominant tvåvåningsbyggnad som kanske kan uppfattas som hård och stor. Byggnaden är i olika material men till största delen metall och trä så det kan vara ett plus då det är material som kan upplevas som "mjukare". Nu till det sista kriteriet för en restaurativ miljö, compability. Eftersom hela Botaniska Trädgården är omringad av en fantastisk blandskog finns möjligheten till detta, men kommer bruset från motorvägen att störa känslan av compability? Terapiträdgården kommer att vara full med växtmaterial och naturliga element som trä, vatten och sten, men utan någon form av inramning i början kan det vara svårt att inte bli störd av andra besökare i parken. När det kommer till den spontana uppmärksamheten så erbjuder platsen det

genom sin mjuka och lummiga vegetation och naturliga material i elementen. Samtidigt så är deltagarna i terapiträdgården där för att utföra aktiviteter, så behovet kanske inte är så stort. Eller så finns behovet av en plats där deltagaren kan dra sig undan och "bara vara". Själv känner jag att en sådan avskild plats saknas. När jag frågade Sally Haskett om denna avskilda plats hade hon inte tänkt på det, men kände själv att hon ville ha en sådan plats till sina deltagare. Inom amerikansk odlingsterapi finns inga riktlinjer för möjligheten till att dra sig undan och "bara vara" utan fokus ligger mycket på aktiviteterna och tillgängligheten. Vad som lyfts upp i Universell design är att den restaurativa miljön är viktig precis som paret Kaplan och Ryan menar med sin forskning. Det ser jag som en brist i denna terapiträdgården som helt saknar en avskild plats dit deltagarna kan dra sig undan. Denna plats har inte funnits med i beräkningen. Och frågan är var den kan placeras då terapiträdgårdens yta är så begränsad. Kan bokskogen utanför Botaniska Trädgården fungera som en sådan plats? Eller ligger den för långt bort? Alla deltagarna har inte möjlighet att röra sig så långt bort. Ett annat problem kan vara den Botaniska Trädgårdens besökare som vandrar förbi terapiträdgården och kan verka störande för deltagarna. Om det är andra som ska använda Growing Room när Sally har aktiviteter i trädgården kan detta också störa eftersom man måste passera intill trädgården för att komma dit. Hur kommer detta påverka deltagarna som många har koncentrationssvårigheter? Ska man kanske ha en vacker genomsläpplig spalje runt trädgården till att börja med för att skapa en större trygghet och platskänsla innan vegetationen tar över. Eller så fungerar det öppna som en slags integration gentemot resten av den Botaniska Trädgården och dess brukare. En tanke som Nilda Cosco och Robin Moore delade med sig när jag intervjuade dem var på en trädgård för alla. En *well-being* trädgård som Nilda Cosco kallade det. En trädgård som inte symboliserar sjukdom och besvär, eller "hit kommer du om du har problem". Utan det är en trädgård där alla kan vara, sjuka som friska. Precis som det påpekas inom Universell design ska platsen inkludera och inte exkludera vissa människor. En annan sak Nilda Cosco och Robin Moore påpekade var att Botaniska Trädgården precis byggt en trädgård specifikt utformad för barn på andra sidan byggnaden från där den nya terapiträdgården ska ligga. Nilda Cosco och Robin Moore hade varit inblandade i detta projekt och velat att terapi- och barnträdgården borde ligga intill

Nedan följer bilder från platsen där den nya terapiträdgården ska anläggas

Bild: NCBGHTP

varandra. Då hade platsen blivit mer öppen med en större mångfald av brukare (Cosco, Nilda, & Moore, Robin, intervju 2012-02-20). Känslan av att odlingsterapeutiska programmet fick en liten bit av kakan när det kom till utrymme kändes verklig på många sätt. Det konstiga är att Botaniska Trädgården borde tycka det är positivt att ha dem där eftersom de lockar till sig målgrupper som kanske annars inte hittat dit. Om terapiträdgården fått mer utrymme är detta någonting alla brukare av Botaniska Trädgården kunnat dra fördel av. Då hade terapiträdgården kunnat ha en plats för återhämtning och avskildhet.

Den Botaniska Terapiträdgårdens finansiering

Något annat som också är väldigt viktigt för det odlingsterapeutiska programmet är möjligheten att kunna erbjuda praktikanter och volontärer en plats. Dessa praktikanter ger Sally Haskett tid till annat som måste hinnas med och avlastning som ensam odlingsterapeut under aktiviteten. Något som tar mycket av Nancys Easterling och Sallys Hasketts tid är kampen om att få bidrag till sitt program. Praktikanterna som har erfarenhet av att skriva ansökningar hjälper till med stipendieansökningarna vilket ger praktikanterna både erfarenhet och inblick i den tuffa världen av bidragssökande. Jag vill också belysa kampen om finansiering som odlingsterapi-programmet kämpar i. Det är trots allt någonting som påverkar utvecklingen för terapiträdgården enligt vad min undersökning visar. Tyvärr vill försäkringsbolagen minimera sjukhusvistelsen för patienterna och detta gör att terapiträdgårdar inte satsas på inom sjukvården. Det är t.o.m så att om en trädgård redan finns på plats så används inte denna i de flesta fall (Barnes & Cooper Marcus 1999). Historiskt sätt har där aldrig funnits pengar inom amerikans odlingsterapi (Haskett, Sally, intervju 2012-02-13). Terapiträdgården i North Carolinas Botaniska Trädgård ansöker hela tiden om olika stipendium och finansiering från olika håll och lägger ner mycket tid på detta. Själv är Sally bara anställd på halvtid eftersom det inte finns tillräckligt med pengar för en heltidstjänst. För Sallys del blir det en hel del obetalda timmar som hon lägger ner på sitt arbete men det påverkar också dokumentationen av deltagarnas resultat negativt eftersom hon inte hinner med den. Och det i sin tur går ut över bidragssökandet eftersom beslutsfattarna vill ha evidensbaserad forskning som styrker resultatet när de ska bidra med pengar till terapiträdgården (Haskett, Sally, intervju 2012-02-13). Merparten av det odlingsterapeutiska programmets finansiering kommer från avgifterna de har på sina kurser och aktiviteter. De utbildar arbetsterapeuter i odlingsterapi under sommarhalvåret och tar betalt för detta (Easterling, Nancy, intervju 2012-02-13). Men på NC Botaniska terapiträdgård tycker ingen om att ta betalt. För oftast är de patienterna som inte har råd som behöver mest hjälp (Haskett, Sally, intervju 2012-02-13). Andra inriktningar inom den rehabiliterande sjukvården så som socionomer och logopedier får betalt från försäkringsbolagen men det är väldigt ovanligt att en odlingsterapeut blir det (Easterling, Nancy, intervju 2012-02-13).

Men under intervjun berättade Sally att hon precis fått betalt från ett försäkringsbolag med en av hennes

8. METODDISKUSSION

8.1 ATT SAMLA MATERIAL OM NORTH CAROLINAS BOTANISKA TERAPITRÄDGÅRDAR

Under veckan som jag följde odlingsterapeuten Sally Haskett fanns det ganska lite tid över för frågestunder om den nya terapiträdgårdens design. Mycket pga att Sally arbetade deltid på odlingsterapi-programmet och hennes fokus just då var mest på odlingsaktiviteterna. Men jag fick ritningen av den nya terapiträdgården och lyckades klämma in några frågor om den gamla terapiträdgården under veckan. Jag studerade även själva platserna noga. På fredagen fick jag äntligen tid med de ansvariga Sally Haskett, Nancy Easterling och landskapsarkitektstudenten Marie Hermansson och då gick vi igenom bygget av pergolan som ska finnas i den nya terapiträdgården. Sally visade var gränserna gick för trädgården och vi diskuterade vikten av skuggning. Där av pergolan men de ska också sätta upp segel för att skona deltagarna från solens varma strålar.

8.2 AMERIKANSK ODLINGSTERAPI

Jag var en aning oförberedd på att vara så delaktig i alla aktiviteterna tillsammans med Sally när jag besökte den Botaniska trädgården. Jag hade förberett att jag skulle fotografera mycket mer och kanske ställa fler frågor till deltagarna än vad jag gjorde. Jag tycker själv att jag borde intervjuat deltagarna om deras upplevelser. Men jag visste inte i förväg hur de mådde och om de skulle orka någonting sådant. Flera av dem mådde bra men enligt Sally kunde det variera mycket i hur deltagarna mådde. Men det är helt klart en miss i min materialinsamling. Jag fick assistera vid aktiviteterna och det gjorde att jag kom närmare själva aktiviteten och deltagarna på ett sätt som jag inte hade gjort vid t.ex. enbart intervjuer. Jag tog mycket bilder och själv tycker jag att ett fotografi kan förmedla så oerhört mycket och tycker att detta är ett bra komplement till intervjuer och observationer. Det var spännande att se hur de betedde sig inför uppgiften att ta sticklingar och ha händerna i jorden. Jag kunde se hur de levde upp inför sina odlingsaktiviteter.

8.3 MÅNGA METODER

Ja, metoderna jag använde var många...men de gav mig också flera synvinklar som kan stärka mitt resultat. Jag var som sagt ganska delaktig i aktiviteterna men vid de tillfällen som jag kunde ta ett steg tillbaka och fick möjlighet till att observera aktiviteterna kunde jag se hur deltagarna reagerar på uppgiften. När jag hade tillåtelse var fotograferingen kombinerat med observationen en mycket bra metod. Fotografierna fungerar som stödord för mig, när jag inte kan anteckna eller göra en ljudupptagning. Eftersom jag fick veta att alla deltagarna (förutom barnen på sjukhuset) hade skrivit på ett kontrakt där de gav tillåtelse att bli fotograferade kände jag att de var trygga med att ha mig där. Jag förklarade för dem att jag inte skulle ta bilder på deras ansikte utan fokusera mest på själva materialet i aktiviteten och deras händer. Det var ingen som reagerade negativt på detta. Jag fick möjligheten att fotografera ganska mycket och dessa bilder visar de olika odlingsaktiviteterna och platserna vi var på. Men i och med att jag assisterade Sally så mycket som jag gjorde vid aktiviteterna fattas en del intressanta bilder som jag hade missade chansen att ta. Vid den deltagande observationen hade jag närmare kontakt med deltagarna och om jag hade träffat dem vid flera tillfällen hade jag kunnat ställa några frågor om hur de upplevde aktiviteterna. Jag försökte notera deras reaktioner och vad de sa till Sally och varandra för att få en uppfattning om hur de upplevde det hela. När det kom till intervjun på Botaniska Trädgården med odlingsterapeuten Sally Haskett och utbildningsansvarige Nancy Easterling hade jag förberett frågor som jag använde som stöd i intervjun. Gruppintervjun var ett bra sätt att bryta det stela i situationen (vi hade aldrig träffats och min amerikanska var ganska rostig så jag hade svårt att finna orden). Istället pratade Sally och Nancy om deras arbete och odlingsaktiviteterna. Jag ställde mina frågor allt eftersom och jag fick veta vad jag ville om dem och deras trädgård. Samtalet blev väldigt avslappnat och innehållsrikt.

9. SLUTSATS

Denna resa har gett min en inblick i vad amerikansk odlingsterapi kan vara och hur aktiviteter och designen av terapiträdgården kan se ut. Genom litteraturen och möten med odlingsterapeuter och deltagare har jag lyckats hitta ett antal grundstenar som behövs för att det ska bli en lyckad terapiträdgård enligt den amerikanska odlingsterapin och den Universella design-metoden. Platsen där odlingsaktiviteterna ska utföras bör vara **tillgänglig** i sin design med jämt underlag, upphöjda odlingsbäddar och närhet till toaletter m.m. **Tydlighet** genom att vara läsbar med tydliga gränser var terapiträdgården börjar och slutar och landmärken som brukaren kan orientera sig efter. Här kommer också odlingsterapeutens roll in och hur viktigt det är att hen är tyfflig. En **varierande** miljö skapas genom att kunna erbjuda brukaren, dvs deltagaren och odlingsterapeuten inspiration och möjligheter till olika typer av odlingsaktiviteter. Det finns både för- och nackdelar med att vara placerad i en Botanisk Trädgård. Fördelarna är att det finns med tillgång till både växtmaterial och kunskap, men nackdelar med att ständigt kompromissa med den Botaniska Trädgårdens tankar och planer. Platsen är utvecklande för deltagaren genom att den erbjuder möjligheten att tillämpa bl.a. sociala-, koncentrations- och motoriska övningar i en inspirerande miljö. Genom att följa grundstenarna inom den amerikanska odlingsterapin samt den Universella designmetoden kan en inspirerande och väl fungerande terapiträdgård skapas där alla är välkomna! North Carolinas Botaniska Terapiprogram tillämpade många av dessa grundstenar men där fanns vissa element som jag saknade. T.ex. den vertikala odlingsytan som är en bra balansövning för deltagarna. Platsens storlek som är väldigt begränsad och full med olika element. Och bristen på en avskild del för återhämtning i terapiträdgården är stor. Vad jag kan se så saknas en plats för en restorativ del men hur skulle man kunna utveckla detta? Men den nya terapiträdgårdens design är en klar förbättring mot deras gamla terapiträdgård som hade många brister. Brukarna kommer att ha tillgång till rejält med växtmaterial, vatten, skugga, möjlighet till självständigt arbete och bättre tillgänglighet till viktiga faciliteter pga av trädgårdens nya placering. Den ständiga jakten på finansiering påverkar utvecklingen av programmet samt utrymmet till terapiträdgården negativt. Jag hoppas verkligen att jag någon gång kan åka tillbaka och få uppleva den nya terapiträdgården i North Carolinas Botaniska Trädgård och kanske sådde jag ett frö hos Sally om en plats för avskildhet. Kanske finns den då.... :)

10. REFERENSER

10.1 TRYCKTA KÄLLOR

Barnes, M & Cooper Marcus, C. 2011, The Role of Gardens in the Therapeutic Milieu of Healthcare Facilities, I: LATIS, Forum on Therapeutic Garden Design 2nd edition, American Society of Landscape Architects, Washington DC, USA

Cooper Marcus, C. & Barnes, M. 1999, Healing Gardens - Therapeutic benefits and design recommendations, John Wiley & Sons, USA

Davis, S. 1998, Development of the Profession of Horticulture Therapy, I: Simson, S. P. & Straus, M. C. (red) Horticulture as therapy – principles and practice, Taylor / Francis Group, LLC, Boca Raton FL, USA

Fleming, L. L. & Dutrizac, G. J. 2010, Botanical gardens: fertile soil for the practice of Horticulture Therapy, Journal of Therapeutic Horticulture, American Horticulture Therapy Association, vol. 20

Grahn, P. & Ottosson, Å. 2010, Trädgårdsterapi – att ta hjälp av naturen vid stress och utmattning, Bonnier Existens, Livonia Print, Lettland

Haller, R. L. & Kramer, C. L. 2006, Horticulture Therapy Methods – Making connections in Health Care, Human Service and Community Programs, Taylor & Francis Group, Boca Raton, FL, USA

Haskett, S. 2011, Information Sheet about Horticulture Therapy, North Carolina Botanical Garden Horticulture therapy Program, NC, USA

Kaplan R, Kaplan S. & Ryan, R. L. 1998, With People in mind, Island Press, Washington DC, USA

Kavanagh, J. S. 2011, A thumbnail History of Therapeutic Gardens in Healthcare, I: LATIS - Forum on Therapeutic Garden Design 2nd edition, Washington DC, USA

Kvale, S. 1997, Den kvalitativa forskningsintervjun, Studentlitteratur, Lund, Sverige.

Lewis C. A. 1996, Human Nature - the meaning of plants in our lives, First Illinois paperback, USA

Linden, S. & Grut, J. 2002, Healing Fields, Frances Lincoln Publishers Ltd, London

Mace, R., Hardie, G. & Plaice, J. 1999 Accessible Environments: Toward Universall Design, I: Preiser, Vischer & White (red), Design Interventions: Toward A More Human Architecture, Van Nostrand Reinhold, NY, USA

Malterud K. 1998, Att kombinera metoder - Kvalitativa metoder i medicinsk forskning, Studentlitteratur, Lund, Sverige.

Moor, B. 1989, Growing with gardening, a twelvemonth guide for therapy, Horticulture Therapy Program of North Carolina Botanical Garden at Chapel Hill, NC, USA

Muellers, J. & Church, E. Nov 1994, UDEP-conference, Boston, USA, I: Welch, P. (ed) 1995, Strategier for teaching Universal Design Adaptive Environments Center, Boston, USA
North Carolinas Botanical Garden, Information Brochure 2012-02-13

North Carolinas Botanical Garden, Horticulture Therapy Program Information Brochure 2012-02-13

Ottosson, J. 1997 Movium, Sekreteriatet för yttre miljö vid SLU, Stad&Land Alnarp 1997, Ljungbergs tryckeri, Klippan

Ottosson, Å. & M. 2006, Naturens kraft, Scanbooks, Falun

Patel, R. & Davidson, B. 2003. Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning, Lund: Studentlitteratur

Relf, P. D. 1992, The Role of Horticultural Therapy in Human Well-being and Social Development, Timber Press, OR, USA

Simson, S. P. & Straus, M. C. 1998, Horticulture as therapy – principles and practice, Taylor / Francis Group, LLC, Boca Raton FL, USA

Skantze, A. 1997. Tillhörighet och främlingsskap: En förorts arkitektur i de boendes meningssammanhang, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet

Stigsdotter, U & Grahn P. 2002, What makes a garden a healing garden? Journal of Therapeutic Horticulture Vol. 13

Stukåt, S. 2005, Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap, Studentlitteratur, Lund.

Warner, S. B. 1995, Restorative Gardens: Recovering some human wisdom from modern design, (opublicerat), I: Cooper Marcus, C. & Barnes, M. 1999 (red) Healing Gardens - Therapeutic benefits and design recommendations, John Wiley & Sons, USA

Welch, P. 1995, Strategier for teaching Universal Design, Adaptive Environments Center, Boston, USA

10.2 ELEKTRONISKA KÄLLOR:

American Horticulture Therapy Association a) Hemsida, [online], Tillgänglig: <http://www.ahta.org/content.cfm?id=about> [2012-02-15]

American Horticulture Therapy Association b) Hemsida, [online], Tillgänglig: <http://www.ahta.org/content.cfm?id=faq> [2012-02-15]

American Horticulture Therapy Association c) Hemsida, [online], Tillgänglig: <http://www.ahta.org/content.cfm?id=history> [2012-02-15]

Americans with Disabilities Act of 1990, Hemsida, [online], Tillgänglig: <http://www.ada.gov/pubs/adastatute08.htm#12101b> [2012-04-02]

Chicago Botanical Garden a), Barrier-free gardening with containers, I: Garden for life, vol. 7, Hemsida, [online], Tillgänglig: <http://www.chicagobotanic.org/therapy/resources.php> [2012-02-19]

Chicago Botanical Garden b), Barrier-free gardening with containers, I: Garden for life, vol. 11, Hemsida, [online], Tillgänglig: <http://www.chicagobotanic.org/therapy/resources.php> [2012-02-19]

Native Americans Online, Hemsida, [online], Tillgänglig:
<http://www.native-americans-online.com/native-american-medicine-wheel.html> [2012-04-15]

North Carolinas Botanical Garden, Hemsida, [online], Tillgänglig: <http://ncbg.unc.edu/mission-and-history/> [2012-02-15]

The Natural Learning Initiative, NC State University, Raleigh, NC, USA, Hemsida, [online], Tillgänglig: <http://www.naturalearning.org/content/about-us> . [2012-02-21]

Tuscon Botanical Garden, Hemsida, [online] Tillgänglig: <http://ncbg.unc.edu/> [2012-03-05]

10.3 INTERVJUER:

Sally Haskett, Nancy Easterling & Jane Saiers, North Carolinas Botanical Garden Horticulture Therapy Program 2012-02-13

Nilda Cosco & Robin Moore, NC State University, Raleigh 2012-02-20

